اَگ دے اَمب
سرائیکی افسانے
انیل چوہان

اک دے امب

اک دے امب

(کہانیاں)

انیل چوہان

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ

15/17 آؤٹ فال روڈ سنت نگر، لاہور

مدر ٹریسا'
عبدالستار ایدھی
تے انصار برنی دے ناں

پہلی گل

بورڈ ہُن تائیں کہانیاں دے 19 پراگے چھاپ چکیا اے جیویں (1) اکبر کہانیاں (2) چرخے دی موت (3) چنے دے اولے (4) قصہ کہانی (5) دو نکھیاں شاماں (6) بیتیاں اکھاں والے (7) مٹی اُتے لیک (8) چونویں کہانی (9) شہر تے سُفنے (10) اک اوپری کڑی (11) کوک (12) لکر دے پھل (13) وگدا پانی (14) کالیاں اتاں کالے روڑ (15) میں تے بیں (16) جگ (17) منا کوہ لہور (18) نوری (19) کہانی۔ تہاڈے ہتھ والی کتاب کہانیاں دا 20 واں پراگا اے۔

"اک دے اب" راہیں انل چوہان سانوں ساڈیاں سماجی قدراں وچ چین والے کھپیاں نوں پورن لئی کجھ نویں بجھا دیندا لبھدا اے۔ اوہدیاں کہانیاں دا سارا تت ست اجوکے سماج دا انسانی پدھر تے رکھ کے ویروا کرنا اے۔ اوہ لوکائی وچ رل ورتن دے سبھا تے اوہدے اسارے لئی آپنیاں کہانیاں وچ نویاں آساں' نویں باساں بھردا نظریں آوندا اے۔

کہانی بُنن ویلے انل چوہان دا ورتارا کسے پرچارک دا نہیں ہوندا سگوں اک اجیہے لکھیار والا ہوندا اے' جیہڑا آپنے لوکاں دیاں ساہواں وچ اوہناں دی بھوئیں دی خوشبو رلا دیندا اے۔

محمد آصف خاں

ویروا

دیساں دا راجا

دور کتھائیں ڈھول پئے وجدے ہن تے شرناء دی سر وچ وت کوئی الاپڑا پیا ہئی۔ گیت اوہا گیت جیہڑا ہک بھین دی اخلاص بھری محبت تے ویر کان جند جان قربان کرن دا بہو خوبصورت اظہار اے۔

"دیساں دا راجا میڈے بابل دا پیارا' امڑی دے دل دا سہارا۔ نی ویر میڈا گھوڑی چڑھیا۔" تے رحمتاں دی روح وچ دھماکے تھیندے پئے ہن۔ اوندی ساری زندگی ہک کتاب آنگوں اوندے اگے ہئی۔ تے اوندے ورق آپے ای کھلدے ویندے ہن۔ اوندے دو ویر ہن اوہ سبھ توں وڈی ہئی ڈو ویراں دی ہکو بھین۔ اوں ہر ہک بھرا کوں آپنے پیار نچھاور کیتے' ہر ہک کوں آپنی ممڑ'پا' پا وڈا کیتا۔ رحمتاں کوں وڈا بھرا صدیق یاد آیا جیوکوں او آپنے کول لٹیندی ہئی تے وت آپنی بھولی بھالی آواز وچ سنیندی ہئی۔

"پھلاں بھری چنگیر تے ہک پھل چنبے دا۔۔۔ چنبا کلی نہ توڑنی ویر میڈا مارے گا۔"

صدیق کوں ایہہ لفظ بہوں پسند ہن کیوں جو اوندے وچ اندی انا کوں تسکین ملدی ہئی۔ اوندی مردانگی دا اظہار تھیندا ہا۔ اوندے ننکے ہتھ بچ مچ کہیں کوں مارن کان اٹھ ویندے ہن تے او بھین کوں آہدا ہا۔ رحمتاں بھین وت آکھ ایہا وت سنا تے رحمتاں وت اوہا بول سنیندی تے صدیق ایہا بول بنداں سنداں سم ویندا ہا۔ او کجھ وڈا تھیا تاں اوندے جنڑے پڑھن لگ پیا۔ ماء پیو ایہہ حالت دیکھ کے بہوں کھلدے جیویں اوہناں دے پتر کوئی بہوں وڈا تیر مارا ہووے تے رحمتاں جنڑے چھڑیداں چھڑیداں روّ پوندی تے نال سوچیندی ہئی۔

"میڈا ویر ہور کہیں کوں مارے نہ مارے میکوں مارن جوگا تاں تھی گیا اے۔"

صدیق توں بعد قادر وی رحمتاں دی کنڑ وچ وڈا تھیا تے راتیں اوندے کول

لیٹ کے اوہا بول سن کے آپنی انا کوں تسکین ڈیندا رہیا تے وت رحمتاں دے جنڑے پٹیندا رہیا۔
رحمتاں کہیں ویلے مجبور تھی کے ہتھ چا باہوے ہا تاں اوندے ماء کوڑیج ویندی ہئی۔
"شرم کرتوں وڈی ایں آپنے ویراں کوں مریندے تیڈے ہتھ نہیں ترٹدے"۔
تے رحمتاں سہم ویندی جیویں او کوئی بہوں وڈا گناہ کر بیٹھی ہووے۔ اوندے ڈوہائیں بھرا اوں توں نکے ہوون دے باوجود وی اوں تے ڈاڈھے ہن۔ کیوں جو او مرد ہن۔ پتہ نہیں ایہہ رحمتاں دا قصور ہئی یا رحمتاں دی تقدیر جو او عورت ہئی یاں وت خدا اوندے نال ایہہ نا انصافی کیتی ہئی۔ "بھلا خدا کیویں نا انصافی کر سکدا اے۔"
ایہہ سوچ کے او کنب ویندی ہئی۔ سماج دی ناانصافی دا اوندے ذہن اچ تصور وی کو ناہی ۔ اوں کوں ہر کم خدا دے یا تقدیر دے متھے رونا سکھایا گیا ہئی۔ صدیق میٹرک پاس کرکے کلرک لگ گیا۔ اوندی زندگی اچ تبدیلی آئی۔ گھر ریڈیو آگیا تے صدیق لگا بہہ کے عشقیہ گانے سنڑن لگ گیا۔ رحمتاں دا ہن وی دل کریندا ہئی جو او صدیق کوں اوہا بول سناوے۔
"ویر میڈا مارے گا" تے اونویں آر صدیق وت وت سنڑن دی تکرار کرے بھلا صدیق کوں او زمانہ وی بھل گیا ہئی۔
رحمتاں دی ہک سہیلی ہئی پھلاں۔ ڈوہائیں اکٹھیاں قرآن پڑھدیاں ہن۔ او بچپن دا زمانہ ہئی ہن ڈوہائیں اکٹھیاں بہتے کپن ویندیاں ہن۔ وت پھلاں اوں توں وکھری ونجن لگ پئی۔ رحمتاں کوں ایں گالہہ دی سمجھ نہ آئی او کہیں ویلے اوں کوں ملے تاں اوں توں پچھے پر پھلاں ٹال ونجیں تے ہس پوے تے اوندے جنبے آکھوں ڈند بلھیاں دے گلاباں نال لشکارے مارن لگ ونجن تے رحمتاں سوچے ایہہ پھلاں وی "پھلاں بھری چنگیر" آکھوں اے۔
ہک ڈینہہ صدیق ایں حال وچ گھر آیا جو اوندا سر زخمی ہئی تے کھبی بانہہ ترٹی ہوئی ہئی۔ رحمتاں کوں ماسی پھاپاں ڈسا جو صدیق پھلاں نال ڈھیری آلی بیر تلے گالہیں کریندا پیا ہا جو پھلاں دا پیو آگیا تے اوں ڈانگ نال صدیق دی مرمت کر ڈتی۔

رحمتاں کوں اوں ڈینہہ اوندی ماں آکھا جو تیڈے بھرا کوں سخت بخار اے تے توں اوندے پیر گھٹ تے وت پیر گھٹیندا اوں کوں یاد آیا "چنبا کلی نہ توڑنی ویر میڈا مارے گا"۔

پر اوندا ویر تاں مری کئی کے گھر آیا ہا۔ اوں ڈینہہ توں بعد رحمتاں کوں بار ونجن توں منع کر ڈتا گیا۔ رحمتاں دے پیو دیاں سرگرمیاں کجھ عجیب طریقے نال ودھن لگ پئیاں۔ رحمتاں سن گن کھدی تاں پتہ لگا جو اوندا پیو کوشش کریندا ودا اے جو پھلاں دے پیو نال صلح تھی ونجیں اوں کوں خطرہ ہا جو پھلاں دا پیو صدیق کوں قتل کرن دے سوا نہ چھوڑسی۔

وت ہک ڈینہہ رحمتاں کوں ماسی پھاپاں ڈسایا جو صلح تھی گئی اے۔ نمبردار تے ڈوجھے چٹ پوش وچ پئے ہن تے اوہناں ایہہ فیصلہ کیتا اے جو صدیق پھلاں کوں بدنام کیتا اے تے ایندا ہرجانہ ایہہ اے جو صدیق دا پیو آپنی دھی رحمتاں دا پھلاں دے بھرا نال نکاح کر ڈیوے تے رحمتاں دے پیو ایہہ گالہ منظور کر گھدی اے۔

ساج دے وڈکیاں تے بزرگاں دا فیصلہ ہئی۔ رحمتاں کیہڑا احتجاج کر سکدی ہئی وت ماں اوندی اوں کوں سمجھایا۔ "رحمتاں میڈی دھی ایہہ ٹھیک اے جو غلام علی بچارے دی ہک بانہہ تے ہک اکھ ماری ہوئی اے پر اڈوں وی تاں تیڈے ویر دی زندگی دا مسئلہ اے تے بھیناں ہوندیاں کیں کان ہن ایں کان تاں ہوندیاں ہن جو ویراں دی زندگی تے قربان تھی ونجن۔"

تے رحمتاں' رحمت بن کے ویر دی زندگی تے قربان تھی گئی۔ ہک ڈینہہ ساج دے بزرگ تے چٹ پوش آئے تے رحمتاں کوں رتے لال کپڑے پوا کے غلام علی دی گھر آلی بنا کے ٹھن گئے۔ تے اوندی ایہہ ڈیوٹی لا گئے جو او آپنیاں ہنجواں نال پھلاں دے دامن تے صدیق دے لائے ہوئے ڈانگھ دھویندی رہووے۔ ڈوہائیں خانداناں وچ صلح تھی گئی پر پھلاں آپنے پتریر نال پرنی گئی۔ تے صدیق دی وی ہک جماہ تے شادی تھی گئی ایویں دیساں دا راجا تے رحمتاں دا ہک ویر گھوڑی چڑھ گیا۔

اتنے تائیں قادر پٹواری لگ گیا ہا تے غلام علی دا پیو مرگیا ہا۔ او آپ کم کار کرن دا ہئی نہیں اوندے پیو دی وی آپنی زمین جائداد کو ناہی او وی نمبردار دا مزارعا ہا۔

غلام علی دی بیمار ماں منجی تے لمو پئی ٹھکیندی ہئی جیندی وجہ توں فاقاں دی نوبت آ گئی۔ رحمتاں گھر دا گزارا چلاون کان گھر وچ ہک نکی جیہی پرچون دی دکان بنا چھوڑی۔ رحمتاں دی ڈینہہ رات دی محنت نال گھر دا خرچہ وی نکلن لگ پیا تے کجھ بچت وی تھیون لگ پئی۔

قادر دی پٹوار بھوں ڈینہہ نہ چل سگی او رشوت دے ہک کیس وچ نپا گیا۔ اوندے پیو اوں کوں چھڑاون کان رات ڈینہہ دی دوڑ دھوپ شروع کر ڈتی۔

آخر اوں کوں رشوت دا ایہہ کیس ختم کراون کان وڈی رشوت ڈیونی پئی۔ اوں آپنی زمین ویچ کے آپنا پتر تے اوندی پٹوار بچا گھدی۔ بھلا ہن او خالی ہتھ ہا۔ اوں زمین وکن دا ڈکھ ہاں نال لا گھدا تے منجی تے پو گیا آخر ایہہ منجی اوں کوں قبر وچ گھن گئی۔

رحمتاں کول پیسے اکٹھے تھیون لگے تاں اوندی ذمہ داریاں وی ودھن لگ پئیاں۔ اوندی ہک بچی جم پئی۔ اڈوں غلام علی ویہلا باہ کے کھاندا' کھاندا چرس دا چسکا وی کرن لگ پیا تے ایہہ چسکا ودھدا ای ودھدا گیا۔ قادر دی ماں اوندی شادی دی گالھ بات شروع کر ڈتی۔ شادی دھوم دھام نال تھیونی ہئی۔ صدیق تاں مدد کرن توں سکا انکار کر ڈتا رحمتاں دی جمع پونجی چار ہزار ہئی اوندی ماں اوں کول آوڑی اوں وت اوں کوں سمجھایا۔

"دھنے بھیناں ہوندیاں کیں کان ہن ایسے کان تاں ہوندیاں ہن جو ویراں دی زندگی تے قربان تھی وجن" رحمتاں کوں ایہہ گالھ سمجھ آ گئی اوں آپنی جمع جتھا ماں دے حوالے کر ڈتی تے وت دھوم دھام نال شادی تھئی۔ ریکارٹ دی وجے تے ایہہ گیت وی ولا ولا کے آکھا گیا جینے نال رحمتاں دا دل وی نچدا پیا ہئی۔

"ویساں دا راجا میڈے بابل دا پیارا۔ امڑی دے دل دا سہارا۔ نی ویر میڈا گھوڑی چڑھیا۔"

اینویں ویساں دا ڈوجھا راجا تے رحمتاں دا ڈوجھا ویر گھوڑی چڑھ گیا۔ ایں شادی توں کجھ عرصہ بعد رحمتاں دی ماں مر گئی۔ رحمتاں آپنی محنت وچ لگی ہوئی ہئی تے خوش تھیندی ہئی جو اوندے ڈوہائیں راجے آپس وچ وڈے اتفاق نال خوش ہِن

وسدے ہن۔

وت اوہناں نال آلے شہر وچ ہک پکا مکان بنا گھدا۔ رحمتاں آپنی ہٹی دا سودا گھنن کڈائیں کڈائیں اوں شہر وچ ویندی ہئی تاں بھراواں دے گھر وی ونجن وڑدی ہئی۔ اوہناں دے بالاں کوں پیار کرکے کجھ ڈے آندی ہئی بھرجائیں بھانویں دل نال اوں کوں چاہ نہ پلیندیاں ہن۔ بھلا رحمتاں خوش ہئی۔ اوندے ویساں دے راجے جو خوش ہن۔

غلام علی چرس توں ہیروئن تائیں اپڑ گیا تے رحمتاں کنب گئی اوندی ساری محنت ضائع پئی تھیندی ہئی۔ اوں بہوں کوشش کیتی بھلا ہئی جو عورت۔ مرد دے اگوں اچا بول بولنا کفر ہئی۔ آپنے مجازی خدا نال او کیویں متھا گھن سگدی ہئی۔ رحمتاں دی ساری محنت ساری مشقت بیکار تھی گئی۔ ہک نکی جیہی پرچون دی ہٹی زہر دیاں اوہناں منگیاں پڑیاں اگے کیویں کھلو سگدی ہئی۔

ہک ڈینہہ ترٹے نشے دے مارے ہوئے غلام علی۔ اوندے کانے مجازی خدا اوں کوں تے اوندی معصوم دھی کوں بہوں مارا۔ مار پہلاں وی اوں کوں پوندی رہندی ہئی بھلا اج اوندے اندر دی پرانی رحمتاں جاگ پئی۔ ویراں تے مان جاگ پیا تے او آپنے گھر کوں چھوڑ آپنی دھی کوں انگل نال لا کے شہر آگئی۔ بھراواں دے گھر ــــــ ویساں دے راجیاں دے گھر۔

جیہڑے ہن بہوں حد تائیں ویساں دے راجے ہن۔ بہوں سکھی زندگی گزریندے پئے ہن۔ گھر وچ ڈو منجھاں بدھیاں ہویاں ہن۔ اوہناں دیاں گھر آلیاں ترے ترے سو دے سوٹ پیندیاں ہن تے اوہناں دے بال پندراں ویہہ روپے روز جیب خرچ گھندے ہن۔ دھیاں کوں پیکے گھر دے مان ہوندے ہن۔ بھیناں کوں بھراواں دے مان ہوندے ہن۔

ساہوریوں ظلم تھیون تاں او رس کے پیکے گھر ونج باہندیاں ہن۔ اج رحمتاں وی رس کے پیکے آگئی۔ اوندی دھی اوندے نال ہئی۔ روندی کرلاندی دھی۔ اوندے ویساں دے ڈوہائیں راجے گھر ہن۔ چھٹی دا ڈینہہ ہئی انہاں دے بال وی سکول نا ہن گئے۔

رمتاں کوں ڈیکھ کے پورے گھر وچ نفرت پھیل گئی۔ صدیق دے متھے دے
وٹ گنے ناہن وہندے پٹواری دا موہنہ رتا لال تھی گیا تے اوں آکھا۔"او نحوست دی
گنڈھ اج کیوں ساڈی خوشی وچ بھنگ پاون آگئی ایں۔"

بھرجائیاں دے چہراں تے نفرت کھنڈ گئی۔ اوں صدیق دے پیر نپ کے آپنی
مصیبت بیان کرن دی کوشش کیتی۔ بھرا اوں ہک ٹھوکر مار کے آکھا۔"نکل ساڈے
گھروں مصیبت۔"

توے اتے ستاپڑیاں گھیو وچ تردیاں پیاں ہن۔ رمتاں دی دھی بُکھیاں نظراں
نال اوں پاسے ڈٹھا تاں قادر اوں کوں چاٹ مار گیا۔

رمتاں دھی کوں انگل نال لاء کے ویراں دے گھروں نکل پئی کوئی اوندے اندر
کرلایا۔ اٹھی او بھیڑا جیوڑا گھڑی نہ پانی پی ------ نہ ڈیکھ پرائیاں چوپڑیاں تے
نہ ترساوی جی۔

جیون بابل دیاں جوڑیاں تے میں پردیسن دھی۔

او آپنی کرلاندی دھی کوں مہاڑی اچوں ہمکینداں نکل پئی۔ ٹردی ٹردی گئی تے اگے
وڈی نہر آگئی۔ رمتاں آپنی دھی کوں سینے نال لاء گھدا۔ دور کتھائیں ڈھول پئے
"وجدے ہن تے شرناء دی آواز فضا وچ شہد ------ بھین دے خلوص دا شہد پئی
گھولیندی ہئی۔

ویراں دا راجا میڈے بابل دا پیارا۔ امڑی دے دل دا سہارا۔ نی ویر میڈا گھوڑی
چڑھیا۔

رمتاں اکھیں نوٹ گھدیاں۔ روندی کرلاندی دھی کوں پیار نال بھنچیا۔ تے وت
ہک چھپاک دی آواز آئی۔

رمتاں تے اوندی دھی کوں لہراں آپنی جھولی وچ بھر گھدا۔ ہنجوں تے پانی رل
گئے۔ زندگی تے موت دا نقطۂ اتصال آگیا تے لہراں دا شور گنگنا اٹھا۔

پھلاں بھری چنگیر تے ہک پھل جنبے دا ------ چنبا کلی نہ توڑنی ویر میڈا مارے
گا۔

پتھر دیاں رگاں

او ہک پتھر اے۔ کالے رنگ دا بھوں سخت تے مضبوط پتھر۔ اوندا ٹھکانہ او نکی جہی سڑک اے جیہڑی سول لائینز دے کوارٹراں کوں وڈی سڑک نال ملاندی اے۔

ایں سڑک تے پیدل ٹرن آلے لوک تے سائیکل سواری آندے ویندے ہن بھلا کڈائیں کڈائیں کجھ موٹر سائیکل وی لنگھ ویندے ہن۔ ایہناں تے پولیس افسر یا شہر دے بے فکر رومینٹک لوک سوار ہوندے ہن جیہڑے ماحول دی خاموشی کوں تمتماں تے انجن دی شور پاون آلی آوازاں نال تڑیندے نکل ویندے ہن۔ اسے آون ونجن دے سلسلے وچ کیں ویلے ملٹری دے جواناں دی بھار آلی جتیاں دی ٹھوکراں وی اوں کوں لگدیاں ہن۔ پر اوں تے کوئی اثر ناہی تھیندا بھوں وار تاں وزن آلے ٹرک وی اوندے اتوں لنگھے ہن۔

ہک وار تاں کمال تھی گیا جو ہک ڈرائیور سڑک کوں کٹن آلا انجن ایں پاسے گھن آیا۔ شاید نکی راہ توں وڈی سڑک تے جلدی آون کیتے او ایں پاسوں ویندا پیا ہا۔ جڈاں کالا دیو ہیکل انجن آپنی بھیانک آواز نال آرام آرام نال ٹردا ہویا اوندے سر دے اتے آیا تاں اوں کوں اینویں لگا جیویں اوندا آخری وقت آگیا اے پر سارا انجن لنگھ ونجن دے باوجود وی اوں کوں کجھ نہ تھیا۔ اوں تے کجھ اثر نہ تھیا۔

پتہ نہیں کتنی برساتاں، کتنی گرمیاں، کتنی سردیاں تے کتنے ای بادوباراں دے طوفان لنگھ گئے ہن۔ پر اوں تے کجھ اثر نہ تھیا۔ ہزاراں جنازے ہزاراں براتاں اوں توں لنگھیاں ہن۔ گردش وقت توں گرد و پیش وچ وی بھوں انقلاب آگئے ہن پر اوں وچ کوئی تبدیلی نہ آئی۔ معصوم بالاں دیاں کلکاریاں۔ نازک نازک حسیناواں دیاں مستی آلی اداواں۔ محروم عاشقاں دی دل اچوں نکلیاں ہوئیاں آہواں۔ پیار کرن آلیاں دیاں سرگوشیاں تے روح کوں سرشار کر ڈیون آلی موسیقی دی کائی نقش نہ جما سگی۔ کیوں جو او ہک پتھر ہا۔ اوں وچ کہیں قسم دے جذبات تے احساسات کو ناہن۔

کیوں جو او ہک پتھر ہا۔ ہک بھار آلا پتھر۔ او فانی انساناں آنگوں کمزور تے نازک نہ ہا۔ جو معمولی درد تے تکلیف وچ رون لگ ونجیں۔ جو معمولی خوشی وچ نہال تے معمولی جیہے غم وچ نڈھال تھی ونجیں۔

او تاں رنج، مسرت، آرام، تکلیف، محبت تے نفرت توں بالا تر ہک ٹھوس قوت ہا۔ اوندا دعوی ہا جو دنیا دا وڈے توں وڈا انقلاب، وڈے توں وڈا حادثہ اوں اتے اثر انداز نہیں تھی سکدا۔ اوندے اندر احساس کوں نہیں جگا سکدا۔

----------- ☆ ----------
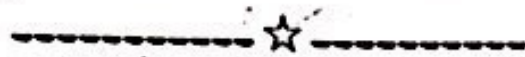
ایں ناہموار سڑک دے ڈوہائیں پاسے اچے اچے درخت ہن۔ وڈی وڈی جھاڑیاں تے جنگلی پھلاں دے بوٹے وی ہن۔ جیندی وجہ توں ایں سڑک دا ماحول چنگا لگدا ہا۔

سویرے سویرے کجھ ریٹائرڈ افسر سیر کریندے ہوئے ایں پاسوں لنگھدے ہن۔ شام کوں کجھ جوان بندے وی آپنی آپنی محبوباواں نال تفریح کریندے ہوئے آویندے ہن۔ اینویں آون ونجن آلیاں وچ ہک چوڈھاں پندراں سالاں دی چھیر وی ہئی۔ جیہڑی ہتھاں وچ کتاباں گھن کے ایں راہ اچوں لنگھدی ہئی۔ معصوم چہرے آلی ایہ سانولی سانولی چھیر جیندی وڈی وڈی اکھیں توں اینویں لگدا ہا۔ جیویں کائی سپنا ڈیدھی ویندی ہووے۔ معمولی، سادے پر صاف کپڑے پاتی ہوئی چھیر آپنی دھن وچ گنگناندی ہوئی لنگھ ویندی ہئی۔

اج سویرے توں ای اسمان تے بدل چھائے ہوئے ہن۔ کہیں ویلے بجلی وی چمک ویندی ہے۔ موسم بہوں سوہنا تھی گیا ہا۔

شام دے ترائے وجے چار بندے ایں پاسے آندے ہن۔ ایہناں وچ ہک دے ہتھ وچ تھیلا اے۔ وت او بندے ہک وڈی جھاڑی دے پچھے بہہ ویندے ہن تے وت کجھ کجھ دیر بعد گلاساں دے ٹکراون دی جھنکار تے کہیں کہیں ویلے اوں پاسوں بہوں زور زور نال کھلن دی آواز سناٹے وچ گونجدی ہئی گھنٹے بعد بڈھی تریمت ہک بال کوں نال گھن کے لنگھ ویندی اے۔

کجھ دیر بعد او چھیر وی آپنے ہتھ وچ کتاباں گھن کے آندی اے۔ اج وی اوندی

اکھیں دا انداز اونویں ہوندا اے جیویں وت کوئی خواب ڈیدھی ویندی ہووے۔
جڈاں او جھاڑیاں دے نالوں لنگھدی اے تاں او لوک باہر نکل کے اوں بے خبر چھیر کوں نپ گھندے ہن۔ اینویں لگدا اے جیویں ہیر دا سپنا ترٹ گیا ہووے۔ او حیران تھی کے اوہناں کوں ڈیدھی اے تے وت بے اختیار چیکدی ہوئی اوہناں دی منت کریندی اے۔
"خدا کیتے میکوں چھوڑ ڈیو۔ خدا کیتے میکوں چھوڑ ڈیو۔ میں تاں تہاڈی بھیناں تے دھیاں آنگوں ہاں۔ پر سڑک تے کوئی وی کو ناہی۔ چھیر دیاں درد ناک چیکاں توں بہوں سارے پکھی گھبرا کے شور پیندے ہوئے درختاں توں اڈ گئے۔
پر ایہناں اتے کجھ اثر نہیں تھیندا۔ او بندے زبردستی چھیر کوں جھاڑیاں دے پچھے گھن ویندے ہن۔ وت رون تے فریاد کرن دی آوازاں گھٹی ہوئی سسکیاں وچ تبدیل تھی ویندی ہن۔
کجھ دیر بعد وکھرے والاں تے پاڑے ہوئے کپڑاں وچ لڑکھڑاندی ہوئی ہک زندہ لاش آنگوں او چھیر۔ سڑک دے اوں پتھر آلے پاسے آندی اے جیندا دعوی اے جو دنیا دا وڈے توں وڈا انقلاب تے وڈے توں وڈا حادثہ وی اوں اتے اثر انداز نہیں تھی سگدا۔ اوندے اندر دے احساس کوں نہیں جگا سگدا۔ پر اوں ویلے او محسوس کریندا اے تے آہدا اے۔
"ہائیں میڈے جسم وچ ایہہ کیہو جیہی سنسنی' ایہہ کیہو جیہا احساس پیدا تھی گیا اے۔ میڈی پتھر دیاں رگاں وچ تے میڈے سخت ریشاں وچ شعلے کیوں دہکدے ودے ہن' نہیں' نہیں میڈے کول نہ آ میں ایہہ بھار نہ چا سگدا۔
میں آپنی کم مائیگی دا اعتراف کریندا ہاں۔ میکوں تسلیم اے جو انسان میں توں وی سخت تے بے حس اے۔ میں تاں کجھ وی نہ۔ کجھ وی نہ۔؟"

———

تخریب کار

"بھکرائیں" دے ریلوے سٹیشن تے سعید لتھا تاں چکرا گیا۔ ریلوے سٹیشن دی عمارت تاں اوہا ہا پر ایں تے کجھ اضافے تھی گئے ہن۔ بک سٹال' ٹی سٹال' بیت الخلا' گیٹ تے کھڑا ہویا بابو۔ ایہ سبھ اضافے ہن۔ ایہو جیہا بابو پہلاں وی ہوندا ہا پر او گیٹ اگے کھڑا ناہی تھیندا۔ ایں ویلے ایہ رسم سعید کوں نویں لگی۔

او ٹکٹ آلے گیٹ توں باہر آیا تے ٹانگے آلاں دے جھرمٹ اچ پھس گیا۔

او لوک ایویں ایں تے جھپٹے جیویں ایہ کوئی شکار ہووے تے بکھے شکاری اوندی تاک اچ بیٹھے ہوون۔ سعید اچ اج توں کئی سال پہلاں آلی طاقت نہ ہئی۔

او ٹانگے آلاں دی چھک بھیڑ برداشت نہیں کر سگدا۔ اوں آپنے آپ کوں حالات دے رحم و کرم تے چھوڑ ڈتا تے آخر ہک تنومند جیہے ٹانگے آلے اوں کوں اچک گھدا تے آپنے ٹانگے وچ بہاون تے کامیاب تھی گیا۔ "ڈس بابا کتھے چلوں" ٹانگے آلے آکھا۔

تاں سعید چونک گیا۔ او کجھ آکھنا چاہوندا ہا پر وت اوں کوں خیال آیا جو جیل دے ایہناں پر مشقت سالاں اوں کوں توڑ پھوڑ کے بابا ای بنا ڈتا ہوسی۔ ایہ ٹانگے آلے دا قصور نہیں۔ "بوہڑ آلے محلے"۔ سعید آکھا تے اوں آپنے ماضی دی اندھاری کوٹھڑی اچ جھات پائی۔ ایں کوٹھڑی اچ کجھ ناہی رہ گیا۔ ہک اوندی اندھی ماں ہئی' ہک نکی جیہی جھگی ہئی تے اوندی بی اے دی سند ہئی جیہڑی ہک فائل اچ اوں بہوں احتیاط نال رکھ ڈتی ہئی۔ اوندے نال کھیڈی ہوئی رشماں ہئی جیندے ریشم جسم تے کالے ریشم دے لچھیاں آر جھولدے وال ہن۔ تے ایہناں والاں دے وچوں چاننی دا رس پیندا ہک چہرہ ہئی تے اوں چہرے تے نصب ڈو اکھیں ہن جیہناں دے اندر تقدیراں دے فیصلے تحریر ہن۔

تے ہور کیہ ہئی لہور دیاں سڑکاں ہن۔ ایہناں سڑکاں تے آدمیاں دے

وگدے سمندر ہن۔ شوخ کپڑاں تے چمکاندیاں کاراں دیاں لہراں ہن تے نوکری دی تلاش اچ آون آلا سعید ہئی تے وت ہک خوفناک دھماکے دی گونجدار آواز ہئی۔

تے وت ہتھکڑیاں ہن۔ تے وت جیل دی کالی کوٹھڑی ہئی۔ بھانویں ایہہ دھماکہ کیویں تھیا سعید کوں پتہ نہ ہا۔ پر پلس کوں تے عدالت کوں تاں اوہا تخریب کار نظر آیا تے انصاف ایہو آہدا ہا جو اوندے کان دعا منگن آلی اوندی ماں بیچارگی تے بے بسی دے عالم اچ وقت توں پہلاں ای مرونج تے او وقت توں پہلاں بڈھا تھی کے تانگے آلے دا بابا بن ونجے۔ اساں وی بوہڑ آلے محلے اچ رہندے ہاں تساں کینندے کول ونجنا اے۔"

"میں کہیں کول نہیں ونجنا صرف او محلہ ڈیکھنا اے پر تسیں بوہڑ آلے محلے اچ کتھے کرکے رہندے او"۔ میڈا ناں رمضان اے میڈا پیو نور دین وی تانگہ چلیندا ہا پر اوہناں دا زمانہ ہور ہا۔ چوکرستا ہا تے ساوا تاں مفت ای زمینداراں کولوں مل ویندا ہا۔

"اچھا ایہہ نور دین دا چھوہر رمضان اے جیہڑا اوں توں صرف ہک سال چھوٹا ہا۔"

سعید کوں یاد آیا۔ رمضان تاں جوان ہا پر سعید اوندا بابا بن گیا ہا کیوں جو او بھوں سارے سال سعید نہ ہا بلکہ قیدی نمبر ۸۳۴ رہیا ہا۔

صرف ایں وجہ کان جو اوں بی اے پاس کرکے آپنی چوڈھاں سال دی محنت دا پھل وصول کرن کان لہور دیاں سڑکاں تے آپنے میلے پیر رکھے ہن۔

"ہاں جی بوہڑ آلا محلہ آگیا"۔ تانگے آلے آکھا تے سعید تانگے توں لیہہ پیا۔

اوں جیب اچ ہتھ مارا تے آپنے ہک سو چھی روپیاں اچوں پنج روپے کڈھ کے تانگے آلے دی تلی تے رکھ چھوڑے۔ "واہ آلا نوٹ باؤ جی مہنگائی دا زمانہ اے"۔ تانگے آلے پنج دا نوٹ ہوا اچ لہراندے ہویاں آکھا۔ سعید پنج دا نوٹ ڈے کے ایہہ سمجھا ہا جو اوں وڈی سخاوت کیتی اے تے حاتم دی قبر تے لت رکھ ڈتی اے۔

او تاں چار آنے سواری تے ڈیڑھ روپے سالم تانگے دا زمانہ ہا جڈاں او اتھوں گیا ہا۔ پر ہن بابا بن کے آگیا ہا۔ ایں کان ہک چوانی' چالیس چوانیاں برابر تھی گئی

اے۔

جیل اچ تاں اوں کوں مہنگائی دا پتہ وی نہ لگا۔ سعید اوں کوں پنج دا ہک ہور نوٹ ڈتا ہن اوں کول جیل دی کمائی دے ہک سو سولہ روپے رہ گئے۔

او ٹر پیا محلے دی حالت وی ہن بدل گئی ہئی۔ اوندی جھگی دی جھاہ تے ہن ڈو منزلہ مکان کھڑا ہا۔ او ٹردا گیا۔ ٹردا گیا تے مسیت دے نال کھڑے ہوئے بوہڑ دے اوں بڈھے درخت تلے اپڑ گیا جیندی وجہ توں ایہہ محلہ بوہڑ آلا محلہ مشہور تھی گیا ہا۔

او درخت دے تنے کوں جھپا پا کے ملاتے حیران رہ گیا جو اوندے سینے دے برابر بوہڑ دے تنے تے ڈو حرف بہوں گہرائی اچ کھدے ہوئے ہن "س ۔ ر" ایہہ حرف اوں آپنی ای چاقو نال لکھے ہن۔

"سعید۔ رشماں" "سعید دا سین" تے رشماں دی "رے" او درخت دی امانت داری تے حیران رہ گیا۔ کتنے سال ایہہ ایہناں ڈو حرفاں کوں سمیٹ کے کھڑا رہیا۔

او ایہناں کوں چمناں چاہندا ہا جو آہٹ آئی پیراں دی کھنکار سنے ہک تریمت آپنے بال کوں انگل نال لا کے قریب توں لنگھ کے آہدی ویندی ہئی۔

"عتیق پتر توں کیڈا کملا ایں گھر توں انی دور نکل آیا ایں تیکوں پتہ نئیں جو بالاں کوں چاون آلے لوک ساڈے شہر اچ آئے ودے ہن۔ ڈٹھا نئیں تیڈی ماسی حمیداں دے منے کوں کوئی ظالم چا گھن گئے ہن۔"

"ماء میں ایتویں ہن نہ ویساں"۔ سعید ڈٹھا او رشماں ہئی او اونویں ہئی۔ وقت چہرے دے سنگ مرمر کوں کجھ ڈھلا کر ڈتا ہئی۔ کجھ شکناں پاڈتی ہن پر رنگت دا کجھ وی نہ بگڑا ہئی۔

او ایہناں دے پچھوں ٹر پیا۔ ساہمنے کریانے دی دکان دے کول رشماں ہک کچے مکان اچ داخل تھی گئی تے رشماں دا بال دکان توں شے گھنن لگ پیا۔

سعید رک گیا۔ او اتھے کیوں آگیا قیدی نمبر ۸۳۴ دا اتھے کیہہ کم ہا۔ اوں کوں ایہناں لوکاں دیاں آزادیاں اچ آپنیاں ساہواں گھولن دا کیہہ حق اے۔

رشماں دا بال ٹافیاں گھن کے نکلا۔ سعید جیب اچوں ہک سو سولہ روپے کڈھ

کے آکھا۔ "ماں نے" اسمہ پیسے تیڈے ہن تاقیاں گھندا رہویں تے جڈاں تک وسمن تاں میں وت اوں بوہڑ آلے درخت دی چھاتی توں "س تے ر" آلے ڈو حرفاں اچ بند آپنی محبت دے لے چوڑنے صحیفہ دی تلاوت کرن آساں تے ہور پیسے ڈیساں۔ چھور شور پا ڈتا "اماں اماں اسمہ کون اے"۔

دکاندار حافظ محمد علی باہر آیا۔ اوندے بڈھے ہتھ اچوں ہک سو سولہ روپے کھوہ کے بھنڈی پا ڈتی۔ لوک اکٹھے تھی گئے۔

وت قیدی نمبر ۸۳۴ بالاں دے اغوا دا مجرم بن کے تھانے دی حوالات اچ بیٹھا ہا۔

ماں

دسمبر دی ٹھنڈی رات ہئی۔ شہر دیاں دکاناں بند تھی گئیاں ہن۔

عظیم بہوں پریشانی اچ فٹ پاتھ تے بیٹھا ہویا ہا۔ اوندے ذہن اچ ڈاکٹر دی ایہہ گالھ سوار ہا کہ تیڈی ماں ہک خوفناک بیماری السر دا شکار اے جے اینکوں ہک ڈو ڈینہہ اچ انجکشن تے دوائیاں نہ ملیاں تاں تیڈی ماں مر ویسی۔

ایہہ سن کے او پاگل تھی گیا ہا کیوں جو وڈی بیماری دی وجہ توں اوندے پیو آپنی جان ڈے ڈتی ہئی۔ پر او آپنی ماں دا حشر وی اوہا ناہی ڈیکھنا چاہندا ہا۔

اتنی وڈی دنیا اچ ہک ماں ای تاں اوندی ہئی۔ پر علاج کان پیسیاں دی ضرورت ہوندی اے۔ تے اوندے کول تاں ہک پیسہ وی نہ ہا۔ او سوچیندا پیا ہا جو پیو وی دوائیاں نہ ملن دی وجہ توں مرگیا ہا۔ اوں ویلے وی جیب خالی ہئی تے ہن وی خالی اے تے اتھے جیاں ڈیکھ کے صحت دے سودے ہوندے ہن۔

فجری ویلے او کم دی تلاش اچ وستی توں شہر آیا پر اوں کوں کوئی کم نہ ملا۔ شہر دے لوک بہوں ظالم ہن۔ وستی دے لوک کم توں کم تسلی تاں ڈے ڈیندے ہن۔ عظیم جڈاں نوکری منگن کان شہر دے کیں بندے کوں آپنی گالھ ڈسیندا تاں او اگوں کھل پوندا تے آہدا۔ "اج کل دے نوجواناں بھیک منگن دا ایہہ نواں طریقہ گولا اے"۔ پر عظیم تاں ایہناں کولوں کوئی کم منگدا پیا ہا۔ کوئی وی کم۔ بھیک تاں نہیں۔ ایں ویلے عظیم فٹ پاتھ تے ہک جوڑے اچ ہڑے ہوئے بندے آنگوں بیٹھا ہویا ہا تے سوچیندا پیا ہا۔

"جے سویرے تائیں ماں کوں انجکشن نہ ڈتا گیا تاں او مر ویسی۔"

اوندی عقل اچ کجھ وی نہ آندا پیا جو کیویں پیسیاں دا بندوبست تھیسی۔ او ایہناں خیالاں وچ بڈا ہویا ہا۔ جو دور توں ہک لمی کار دی تیز روشنی اوں کوں نظر آئی۔ اچانک اوندے ذہن اچ ہک خیال بجلی آنگوں چمکا تے اوں ہک خطرناک فیصلہ کر

کھدا۔ سٹ بھوں شدید ہئی جیندی وجہ توں اوندی چیخ نکل گئی۔
تے وت او بے ہوش تھی گیا۔ کار دے مالک آ ہنیس کار کوں روکا تے کار توں
نکل کے عظیم کوں ڈیکھن لگ پیا۔ جیندا خون سڑک کوں رتا کریندا پیا ہا۔
جڈاں اوندیاں اکھیں کھلیاں تاں اوں آپنے آپ کوں ہسپتال دے بیڈ تے پایا۔
اوں ویلے اوں کوں نرس ڈسیا جو توں ترائے ڈینہہ توں بعد ہوش اچ آیا ایں تے
اوندی اکھیں دے اگے اندھارا تھی گیا۔
وت اونکوں ہوش آیا تاں اوں ڈٹھا جو اوندی پواندی ڈو پلس آلے کھڑے ہن۔
ایہناں آکھا "توں خودکشی دی کوشش کیتی ہئی۔ تیڈے تے دفعہ ۳۰۹ دے تحت ہک
کیس اوں کار آلے بندے رجسٹر کرایا اے۔ ترائے ڈینہہ پہلاں جیندی کار آگے
تیں چھلانگ لائی ہئی۔"
"توں ہوش اچ آگیا ایں تاں ہن گھن کل تیڈی تاریخ اے۔"
وت اونکوں خیال آیا جو ایہناں ڈینہاں اچ اوندی ماں تاں مر گئی ہوسی تے
وت اوندی اکھیں بے اختیار آپنے درد کریندے ہوئے پیراں آلے پاسے اٹھ گیاں۔
اوں ڈٹھا "اوندا سجا پیر کپا ہویا اے"۔
وت اوندے موہنہ اچوں ایہہ نکلا "واہ او میڈے مولا تیڈی دنیا اچ غریب دا
مرنا وی تے مرن دی کوشش کرنا وی ہک جرم اے۔ جیونا تے جیندا رہنا تاں اوں توں
وی وڈا جرم اے"۔

وقت دا انتقام

اج اوندی رہائی دا ڈینہہ ہا۔ او تیرھاں سالاں دی طویل قید توں بعد رہا تھیندا پیا ہا۔ ایں ویلے اوندے دل دی عجیب حالت ہا۔ ایہو جیہی جو اوں کوں خود وی سمجھ نہ آئی۔ ایڈی وڈی سزا توں بعد انسان کوں آزادی نصیب تھیندی اے تاں او خوشی اچ دیوانہ تھی ویندا اے یا وت اوندے دل اچ انتقام دا جذبہ ہوندا اے۔ پر بکو دے دل اچ ایہو جیہی کوئی گالھ نہ ہا۔ او کھڑکی دی سلاخاں نال آپنا سر لا کے باہر دے کھیتاں کوں ڈیہدا پیا ہا۔ پر اوندا ذہن ماضی دے ڈرامے دا نظارا کریندا پیا ہا۔ جیندا انتقام ایں لمی قید دی صورت اچ تھیا اے۔

تیرھاں سال پہلاں او باوی سالاں دا ہک سوہنا تے قد آور جوان ہا۔ اوندی شادی تھی گئی ہئی۔ تے ہک چھور بوٹا دی جہاں ہا پر وستی دی چھیریاں ہن وی او گلی اچ کدی ویندا پیا ہووے ہا تاں اوندے قدماں دی آواز آپنے دل تے محسوس کریندی ہن پر او کہیں کوں اکھ چا کے وی نہ ڈیہدا کیوں جو او آپنی زال بشیراں نال محبت کریندا ہا۔ زندگی ہک سوہنے خواب آنگوں لنگھدی ویندی ہئی۔

ایہناں ڈینہاں اج ایہہ واقعہ تھیا جیں اوندے خواباں دی زندگی کوں ٹوٹے ٹوٹے کر ڈتا۔ گالھ ایہہ ہئی جو بکو دا پیو اوندے نکے ویلے ای مر گیا ہا جیندی وجہ توں اوندی ماں سکینہ اتے ڈکھاں دا پہاڑ ڈھیہہ پیا ہا۔ ہک جوانی ڈوجھا نکے بال بکو دی پرورش تے تریجھا زمین کوں ڈشمن دا بھار کیوں جو اوندے ڈوجھے حصے دار زمین تے قبضہ کرن دی فکر اچ ہن۔ وت وی اوندی ماں ہمت نہ ڈھائی تے آپ کھیتاں اچ کم کرن لگ پئی۔ نکے بکو کوں وی آپنے نال ای کم تے لا گھدا۔

کئی بندیاں شادی کان پیشکش کیتی پر اوں انکار کر ڈتا۔ کجھ ڈینہہ توں بعد بکو دا چاچا احمد نواز فوج اچوں آپنا ناں کٹا کے آپنے گھر اچ آ گیا۔ او ایں خیال نال گھر آیا جو آپنے حصے دی زمین تے ہل وہائی کریساں تے کتھائیں شادی کرا کے باقی زندگی آرام

نال گزریساں۔

وطن توں دور رہون دی وجہ توں اوں کوں آپنے بھرا دی موت دی خبر وی نہ ملی۔ ہن گھر آ کے اوں آپنے متریجے بکو تے بھرجائی سکینہ دی ایہہ حالت ڈٹھی تاں اوندے دل اچ ہمدردی جاگ پئی۔ اوں آپنی بھرجائی سکینہ کوں شادی دی پیشکش کر ڈتی۔ سکینہ ایں خیال توں راضی تھی گئی۔ ہک تاں زمین دا بٹوارہ رک ویسی۔ ڈوجھا بکو کوں پیو مل ویسی۔

گھر اچ وت زندگی نظر آون لگ پئی۔ اوہا خوشی، اوہا رونق نظر آون لگ پئی۔ جیہڑی بکو دے پیو دے جیندے ہوندی ہئی۔ احمد نواز دے کوئی اولاد نہ تھئی۔ ایں وجہ توں او بکو کوں بہوں محبت کرن لگ پیا تے بکو وی پیو دی محبت پا کے خوش ہا۔ احمد نواز اوں کوں سکول بھیجیندا تے او مل ویندا۔ ایویں بکو ان پڑھ رہیا۔ سولاں سالاں دی عمر اچ بکو دی شادی کر ڈتی گئی۔ سال توں بعد اوندا ہک کاکا جما۔

پوترے کوں پا کے احمد نواز تے سکینہ دی خوشی دا کوئی ٹھکانہ نہ رہیا پر بکو شادی توں بعد ایہناں نال ہر گالہ تے جھیڑا کرن لگ پیا۔ گالہ اصل اچ ایہہ ہا جڈاں او آپنی گھر آلی دے پیکے گھر ویندا تاں او لوک اوندی ماں تے چاچا دی شادی کوں بنیاد بنا کے اوندا مذاق کریندے۔

ایں اچ ایہناں دے بال ای شامل ناہن ایہناں دے بزرگ وی شامل ہن۔

اوں ہک ڈینہہ آپنی ماں کوں آکھا "توں چاچا احمد نواز توں الگ تھی ونج کیوں جو لوک میڈا مذاق کریندے ہن۔" سکینہ اوں کوں ڈسیا جو اوں ویلے کیہ حالات ہن۔

"حصے دار زمیناں تے قبضہ کرنا چاہندے ہن۔ میں اون نال شادی کیتی اے آخر میں اوں کوں ایں عمر اچ کیویں چھوڑ ڈیواں"۔ "ہن میں گھر تے زمین کوں سنبھال گھنساں تے اوں کوں گزارا کرن کوں ہر سال دانے ڈے ڈیساں پر او ایں گھر اچوں لگا ونجے۔" "ایڈا بے رحم نہ بن بکو اوں تیکوں پالا اے"۔ "پر او میڈا پیو تاں نہیں"۔ "او تیکوں جان توں وی زیادہ عزیز جاندا اے، او تیڈے بغیر مر ویسی"۔ "میکوں پرواہ نہیں۔"

جڈاں احمد نواز کوں ایں گالہ دا پتہ لگا تاں اوں کلیجہ نپ گھدا۔ او گھر چھوڑن

کوں تیار ہا پر سکینہ بیمار احمد نواز کوں ایں حالت اچ چھوڑن کوں تیار نہ ہا۔ آخر او سکینہ دا گھر آلا ہا تے ایہناں ہک وڈی عمر رلے گزاری ہئی۔

وت بکو گھر چھوڑ ڈتا تے ہک الگ گھر اچ آپنی گھر آلی نال رہون لگ پیا۔ کجھ ڈینہہ ای گزرے ہن جو اوں آپنی ماں دے اگے احمد نواز کوں زمیناں توں بے دخل کرن دا مطالبہ کر ڈتا۔ جیندی وجہ توں اوندی ماں غصے اچ آکھا۔ "ایہہ چنگا نہیں جو میں تیکوں عاق کر ڈیواں؟ تیکوں ایہہ گالہ کرن ویلے شرم نہ آئی۔ او تیڈا پیو اے تے میڈے سر دا بوجھن۔" بکو ماء دا کورا جواب سن کے غصے اچ گھر اچوں نکل گیا۔

رات ویلے بکو کندھ توں دھرک مار کے ماں تے چاچے کوں چھرے نال قتل کر ڈتا۔ ڈینہہ نکلیاں ای وستی اچ شور پے گیا۔ "سکینہ تے احمد نواز کوں قتل کر ڈتا گیا اے۔"

وستی آلاں کوں شک بکو تے گیا کیوں جو ایہناں کوں معلوم ہا کہ بکو آپنی ماں نال جھیڑا کرکے گیا ہئی۔ بکو وی پلس دے سامنے جرم دا اقبال کر گھدا۔ بکو کوں ڈو قتل دے جرم اچ پھانسی دی سزا تھئی۔ اوندی تریمت بشیراں دی اپیل تے ایہہ سزا عمر قید اچ تبدیل تھی گئی۔

بکو ایں سزا کوں ایویں قبول کیتا جیویں اوں شہادت دا مقام پایا ہووے۔

جیل اچ کجھ سال اوں بہوں حوصلے نال گزارے۔ او جیل اچ لوکاں نال جھیڑا کریندا تے بعد اچ جیلر اوں کوں سزا ڈیندا وت اوندا جوش ٹھنڈا تھیندا گیا۔ کجھ سوچن دی عادت وی پے گئی۔ تے ہک ڈینہہ ایہو جیہا وی آیا جو اوں سوچا۔ "میں جو کجھ کیتا اے او چنگا نہ ہا۔ میڈی ماں حالات دی وجہ توں جو کجھ کیتا ہئی او ٹھیک ہا تے میڈی ماء کول ایں توں ہور ڈوجھی راہ وی کوئی نہ ہئی تے میں جو کیتا اے او بہوں ظلم ہا۔"

وت او ایں دنیا توں بہوں تنگ تھی گیا۔ جڈاں او جیل اچ آیا ہا تاں اوندی زال بشیرا ملاقات کان ہر ہفتے آویندی تے بہوں اداس ہوندی ہئی۔ بکو ایہناں ڈینہاں اچ بہوں جوش اچ ہوندا ہا تے بشیراں کوں آہدا۔ "تیرھاں سالاں دی کوئی گالہ اے ایہہ تاں بہوں جلدی لنگھ ویسن وت میں تیڈے کول ہوساں۔"

بشیراں سنی اکھیں نال اوں کوں ڈیدھی رہندی تے ویندی ہوئی بھوں روندی۔ گھر اچ وی اوندا دل نہ لگدا۔ کیوں جو زمین ہئی۔ نکا پتر بوٹا ہا۔ او ہکلی کیویں اوہناں دی ڈیکھ بھال کریندی اوں کوں ہک سہارے' ہک مدد کرن آلے دی لوڑ ہا۔ آخر ہک ملاقات اچ اوں بکو کوں ڈسیا۔ "اوں زمین تے کم کرن کان دلاور کوں رکھ گھدا اے۔"

دلاور وستی دا ہک محنت کرن آلا تے خوش مزاج جوان ہا۔ ایں وار بشیراں دیسی گھیو تے گڑ وی گھن آئی ہئی۔ اوں ڈسا جو "دلاور زمین دے نال گھر دے ڈنگراں کوں وی سنبھال گھندا اے۔ ہن گھر اچ ڈدھ مکھن دی وی کوئی کمی نئیں۔"
ایں وجہ توں میں تیڈے کان گھیو وی بچا گھن آئی ہاں۔ ایہہ سن کے بکو کوں گھر آلے پاسوں کجھ تسلی تھئی۔ پر ہن ایہہ تھیا جو بشیراں ملاقات کان بھوں ڈ-تنہ بعد آون لگ پئی۔ وت ایہہ دیر بھوں طویل تھیندی گئی۔
"کیا کراں۔ گھر تے زمین توں وقت ای نہیں ملدا میں تاں بھوں کوشش کریندی ہاں۔" پر بکو کوں شک تھی گیا کیوں جو بشیراں ا-تھاں آکے روندی یا اداس رہندی ہئی تے ایں وار خوش خوش نظر آندی پئی ہئی۔ بکو سوچا ایہہ خوشی دلاور دی وجہ توں تاں نہیں۔ گالہ ایڈی فطری ہئی جو اوندا شک یقین اچ بدل گیا۔
پر عجیب گالہ ایہہ ہا جیہڑا ماں دی شادی دی گالہ تے غصے اچ ایڈا پاگل تھی گیا ہا جو ایہناں کوں قتل کر ڈتا۔ اوہی بکو آپنی زال بشیراں دے کردار دی کمزوری دا حال جان کے چپ رہیا۔ ایں انکشاف توں اوندے دل اچ دنیا توں ہور بے زاری تھی گئی۔
کجھ سال بعد اوندا چھوہر بوٹا جو ہن پندراں سالاں دا جوان ہا۔ غصے اچ اوندے کول جیل اچ ماں دی شکایت گھن کے آیا "میڈی ماں بشیراں دے دلاور دے نال ناجائز تعلقات ہن تے میکوں وستی دے لوک ایں گالہ دا طعنہ ڈیندے ہن۔ میں ایہناں کوں قتل کر ڈیساں۔"
بکو اوندی گالہ ایویں سنی جیویں اوندا بشیراں نال کوئی تعلق وی نہیں۔ او بس چپ رہیا۔ ہن جڈاں اوندی رہائی دا وقت آیا تاں او سوچیندا پیا ہا۔ "ہن میں گھر ونج

کے کیہ کریساں۔ اوندے گھر اچ نہ ہون دی وجہ نال جیہڑا خلا تھیا ہا۔ او ہن بھر گیا
اے۔ ہن اوں گھر اچ میں فالتو بندہ ہو ساں۔"

ہن اوندے وچ او جوش تے جذبہ نہ ہا جیں نال بکو اوں بندے کوں کڈھ ڈیوے
ہا۔ جیہڑا اوندی جاہ گھدی ودا ہا۔

جیل اچ رہا تھی کے نکلدے ہوئے۔ اوں ڈٹھا۔

سامھنے سڑک تے ڈو پلس آلے سپاہی اوندے، چھوہر بوٹے کوں ہتھاں وچ
ہتھکڑیاں لا کے جیل اچ گھدی آندے ہن۔

ارداس

شہر وچ پنج گھنٹے دی زبردست فائرنگ توں بعد ہن کڈائیں کڈائیں کوئی فائر تھی ویندا ہئی۔ اوں آپنی مچان توں سر چایا تاں ہک گولی اوندے سر دے نالوں لنگھ گئی۔ او ہن تائیں ایہو جیہاں چار پنج گولیاں توں بچ گیا ہا۔ لگدا ہا جو ایہ گولیاں نیلی بلڈنگ دی چھت توں آندیاں پئیاں ہن۔ اوں نشانہ لایا تاں ہک چیک گونجی۔ جیں تو بعد اوں فخریہ مسکراہٹ نال رائیفل کوں بوسہ ڈتا۔ اوں خطرہ محسوس کیتے بغیر آپنی مچان توں سر کنڈھ کے سڑک آلے پاسے ڈٹھا۔

کجھ دیر پہلاں اوں آپنے جیہڑے سنگتی کوں نشانہ بنایا ہا۔ ہن او زمین توں اٹھ کے درخت دے پچھے محفوظ ہون کان ویندا پیا ہا۔ اوں بھوں اطمینان نال رائیفل اوں پاسے کیتی تے اوں کوں گولی مار ڈتی۔ سنگتی ہئی تاں کیہ ڈوجھے مسلک دا جو ہئی۔ مسلک دے ناں تے تاں ہزاراں سنگتیاں کوں قربان کر سکدا ہاں۔ اوں سوچا۔

شہر وت فائرنگ تے چیکاں دی آواز ودھ گئی۔ سڑک اتے جاہ جاہ تے لاشاں دا خون گل ملدا ودا ہا۔ ایہناں وچوں کجھ بندے ہن وی زندہ ہن۔ چیکاں تے آہواں نال ہتھ پیر مریندے پئے ہن تے ہک ڈوجھے توں امداد گھنن دے طلبگار ہن۔ ایہ ہور گالھ ہئی جو ایہ وکھرے وکھرے مسلک دے ہن تے ہک ڈوجھے دے دشمن ہن پر ہن ایہناں ہک ہور مسلک اختیار کر گھدا ہا۔ زخمیاں دا مسلک' آہواں دا مسلک' ہک ڈوجھے دے نال مرن دا مسلک' ہک منزل تے اپڑن دا مسلک' ہک جاہ تے رہون دا مسلک جتھے کوئی نفرت نہ ہووے۔ ہر پاسے محبت ای محبت ہووے۔

ہن ایہ سوچاں فضول ہن کیوں جو او سارے مردے پئے ہن تے ایہناں دا آخری وقت آگیا ہا۔

اوندی نظر نال پئی ہوئی ٹوکری تے گئی۔ اوں وچ چالیں کارتوس بھوں ہن۔ ایہ ہور گالھ اے جو اوں گوانڈھی دی ڈو مہینے دی دھی تے وی کارتوس خرچ کیتا ہا۔

چاہندا تاں پیر نال پلاسٹک دے کھڈاونے آنگوں تروڑ ڈیندا پر نہیں اتنا اسلحہ کئی کان جمع کیتا ہا؟

ترائے منزلہ عمارت دے سامنے بھوں لاشاں پئیاں ہن۔ او سوچیندا پیا ہا۔

"ایہہ لوک ڈوجھے مسلک دے ہن۔ ایں وجہ توں تاں ایہناں میڈے مسلک دے لوکاں کوں چن چن کے مارا ہا۔ ہائے' ہائے او بچارے کیویں چیکاں مریندے ہوئے ڈٹھے ہن۔ میڈا وس چلے ہا تاں ایہناں ظالماں کوں بھن ڈیواں ہا۔ میں وی کتنا بے وقوف ہاں ہک بم دا انتظام وی نہ کر سکا۔ اتنے بھوں سارے کارتوس گھنن دا کیا فائدہ جے ہک بم ہوندا تاں اج عمارت تباہ کر سکدا ہم وت ایہناں ڈوہائیں بھراواں دیاں ہڈیاں وی نہ ملدیاں۔" اچانک نال آلی گلی وچ فائرنگ دی آواز آئی۔ ہک گھبرایا ہویا اجنبی گلی توں سڑک آلے پاسے آندا پیا ہا۔ اوں توں دور ہوون دی وجہ توں اوں کو پتہ نہ لگا جو ایہہ کیہڑے مسلک دا بندہ اے۔ وت اوں را ئفل اجنبی آلے پاسے کر ڈتی پر اوں ڈٹھا جو ترائے منزلہ عمارت دی کھڑکی وچ بندہ ایں اجنبی تے نشانہ لاون آگیا ہا۔

اوں اجنبی تے نشانہ لاون دا ارادہ چھوڑ کے آپنے آپ کوں محفوظ کر گھدا۔ او سوچیا جو کھڑکی آلا بندہ ڈوجھے مسلک دا بندہ اے۔ ایں وجہ توں ایہہ بندہ میڈے مسلک دا ہوسی اسے وجہ توں تاں او اجنبی تے نشانہ لیندا پیا اے۔

دشمن دا دشمن آپنا سنگتی ہوندا اے۔ ہن میکوں ایں اجنبی بندے کوں بچاونا اے۔ تے کھڑکی آلے کوں مارنا اے۔

اوں را ئفل کھڑکی آلے پاسے کر کے فائر کر ڈتا۔ اوندی چیک دا ایہہ مطلب ہئی جو نشانہ ٹھیک لگا اے۔ اوں آپنا سر کڈھ کے بھوں اطمینان نال سڑک تے ڈٹھا۔ او اجنبی بندہ خوف وچ آندا پیا ہا۔ وت اوں اجنبی دا مونہہ ڈیکھ کے پچھان گھدا جو ایہہ ڈوجھے مسلک دا بندہ اے۔ اوں اجنبی بندے تے وی نشانہ لا چھوڑا۔

اوں آپنی گھر آلی کوں ڈوجھی منزل تے ونج کے مرن آلاں دی تفصیل ڈسی جو اچانک پیلے رنگ دی کوٹھی وچوں۔ "میکوں بچاؤ' میکوں بچاؤ۔" دی آوازاں آون لگ پئیاں۔ اوں سوچا۔ "شاید اوندے گھر وچ کوئی بندہ وڑ گیا ہوسی۔ اتھاں ہن خطرہ وی

کو ناہی ڈوجھے مسلک دی ہک جوان چھیر ہئی- خیر اے اوں بندے کوں عیاشی کرن ڈے بجے ڈوجھے مسلک دا ہوسی تاں باہر نکلن ویلے اوں کوں وی ڈیکھ گھنساں-"

وت ہک کتا ایں سڑک تے آویندا اے- او را-نل کتے کوں مارن کان سدھی کریندا اے پر ایہہ سوچ کے تلے کر گھندا اے جو ایہہ کتا میڈے مسلک دے کہیں بندے دا نہ ہووے- ایہوییں تاں بیچارا مفت وچ جان ڈے ڈیسی- کتے دے سامنے ڈو لاشاں پئیاں ہن- ہک اوندے مسلک آلے بندے دی ہئی- جیکوں کھڑکی آلے بندے مارا ہا تے ڈوجھی کہیں ہور دی اے جیں توں اوں بدلہ گھدا ہا- کتا جڈاں اوندے مسلک آلے دی لاش آلے پاسے ڈیہدا تے تاں او را-نل اوں کتے آلے پاسے کر گھندا اے-

پر جڈاں او ڈوجھے مسلک دے بندے دی لاش کول ونج کے اوندا خون چٹیندا اے تاں اوں کوں بہوں چنگا لگدا اے- وت اچانک اوں کوں رون دی آواز آئی-

دور سڑک تے کوئی چیکاں مار مار کے روندا ہویا تے ہر لاش کوں درد تے حسرت نال ڈیہدا اے جو ڈوجھے مسلک دے بندے توں نفرت نہ کرو- ہر کئی کوں محبت دا لیکچر ڈیندا رہندا اے- جیہڑا آہدا اے جو میں کئی مسلک دے بندے توں نفرت نہ کریندا ہاں-

تساں وی دشمنیاں مکا کے محبت کرو' نفرتاں ملک تے مذہب کیتے چنگیاں نہیں ہوندیاں ایہہ نہ ہووے جو ساڈی بھیڑ توں کوئی دشمن فائدہ چا گھنسں تے اساں وت غلامی دی ڈنجیراں نال جکڑے ونجوں-

تساں آپنے وچ تبدیلیاں گھن آؤ تے نفرتاں بھل ونجوں پر میں ایندا اج کولی نال سارا انقلاب کڈھ ڈیساں- میکوں ایں نال بہوں نفرت اے- ساکوں ساڈے مسلک توں دور کریندا اے بھلا اساں آپنا مسلک کیوں چھوڑ ووں؟ اساں آپنے دشمناں نال محبت کیوں کروں؟ او تاں ساڈے دشمن ہن-

وڈے انقلابی کوں تاں ڈیکھو ہر کئی دی لاش کوں گل لا کے روندا وداے جیویں ایہہ سارے ایندے خاندان دے ہوون- اونویں تاں ایندا ایتھے تائیں آونا بہوں مشکل اے- میں آکھوں دوجھے مسلک دے بندے وی ایں نال نفرت کریندے ہن-"

اچانک اورنج کلر آلی کوٹھی دی کھڑکی توں چٹے گلاب آنگوں بے لباس تمیر دھرک لاڈتا۔ شاید اوں آپنی عزت لٹ ونجن دی وجہ توں مرونجنا چنگا سمجھیا ہا۔ او بہوں زخمی تھی گئی ہئی۔ او رائفل نال اوں کوں مارن لگا تاں اچانک اوندے ذہن وچ ایہہ گالھ آئی۔

"جو اینکوں زندہ رہونا چاہیدا اے۔ لوک ایں تے انگلیں چیسن جو ایندی عزت لٹی ہوئی اے" اوں رائفل سدھی کرکے فائر کرڈتا۔ وت اوں انقلابی بندے آلے پاسے ڈٹھا جو ہن اوندے کول آگیا ہا۔ او حیران ہا جو اینکوں مارن کان کیں مسلک دے بندے کول وی گولی نہ ہئی۔ پر اوں سوچا جو میں اینکوں نہ چھوڑیساں۔ اوں ڈٹھا جو اوہا انقلابی اوندے مسلک دے بندے دی لاش کوں جپھا پا کے روندا پیا ہا۔ اوں رائفل تلے کر گھدی اچانک او ڈوجھے مسلک دی لاش تے رون لگا تاں اوں کوں بہوں غصہ آیا۔ اوں رائفل سدھی کرکے ٹریگر تے انگل رکھی تاں اچانک کریم کلر آلی کوٹھی توں ہک فائر تھیا۔

جیہڑا اوندے سینے وچ لگا جیندی وجہ توں او کھڑکی اچوں تھلے ڈھیہہ پیا۔

اوں کوں ڈھاندا ڈیکھ کے انقلابی ارداس کیتی۔ "میڈے اللہ اینہاں دے دلاں وچ ہک ڈوجھے کتے محبت پانویں ہا۔

تے او مرن توں پہلاں اپنے آخری وقت سوچیندا پیا ہا۔

"اینکوں مارن کان کیں مسلک دے بندے کول کوئی گولی وی نہ ہئی۔"

اینویں کیوں تھیا؟"

اک دے امب

تھل دے ویران' سنسان تے تسے ٹباں وچ اک دا اک بوٹا لگا کھلوتا ہا۔
سوچݨ لگا "میکوں زندگی کتھے آ کے چھوڑ گئی اے۔ کوئی سبزہ کوئی' کوئی ہم جنس بوٹا کوئی نی' کوئی درخت کوئی نی' بس ریت ای ریت اے۔
تسی تے دھپ چٹ کے جیوݨ آلی بے آرام تے بے سکون ریت۔ اوہا ریت جیہڑی سسی دی جوانی کھا گئی۔ سسی دی بے قرار روح تے کھلدی تے قہقہے وجاندی ریت۔ ایں ریت اچوں غذا تے نمی حاصل کرنا ایویں اے جیویں انگاراں دی چادر نیڑے کے پانی کڈھݨ دی پاگل تے بے مراد کوشش۔
ناممکن کوں ممکن بناوݨ دی انھی کوشش۔ بھلا کیں تاراں کوں تروڑ کے آپݨے گھر دی چھت تے وی ٹنگ چھوڑا۔ نہیں اکا نہیں۔ زندگی ایں تھل وچ اکا ناممکن اے۔
ایہہ جیوݨ کوڑ کہانی اے۔ میڈے نال میڈے خالق دا بہوں کوڑا تے کراڑا مذاق اے۔ ایہا سوچ اوکوں ڈینہہ رات پریشان کرݨ لگ پئی۔
اوندیاں جڑھاں ریت دے سینے اچوں بہوں مشکل نال پانی گھندیاں ہن۔
اوندے ہیٹھے ریت دے دوزخ چوں تپ کے آوݨ آلی ہوا توں پانی پیوݨ کان ترسدا سینہ کھول ڈیندے ہن۔ ایویں زندگی ہور تھکی ہاری تے درماندہ لگدی ہئی۔
اوندی خواہش ہئی اوندا وی خاندان ہووے ہا۔ او وی آپݨے ہم جنساں نال پیار محبت دیاں گالھیں کرے ہا۔
کھلے ہا' محفل سجاوے ہا بھلا دور' دور تائیں کیں سنگتی دا ناں نشان وی کو ناہی"۔
اوں زندگی نال بہوں تکھی آلیاں گالھیں کیتیاں بہوں ناراضگی ڈکھائی تے زندگی مسکراندی رہی اوں کوئی جواب نہ ڈتا۔
تھیندا' تھیندا اک دیاں ٹہنیاں تے پھل لگ پئے۔ نکے نکے چار پتراں

آنلے چٹے تے جامنوں رنگ دے پھل۔ پھلاں ریت کوں آپنیاں مسکراہٹاں دے تحفے پیش کیتے۔

ہوائیں کوں بغلگیر کرن کان ہتھ ودھائے تے زندگی اک دیاں رگاں وچ گد گدی کرن لگ پئی۔

ایہہ پھل امب بن گئے۔ طوطے دے رنگ آنلے امب۔ اک زندگی کوں آکھا " تیڈے ہاسے میکوں مندے لگدے ہن۔ تیڈیاں چیلاں میکوں نن بھاندیاں۔ دھرتی دے سینے وچ بج کھنڈاون آلا انسان میتھوں نفرت کریندا اے وت میڈی نمود کیویں تھیسی۔"

میں کیویں آپنی اولاد ودھیساں' کیویں میڈا خاندان ودھسی' میں کیویں دھرتی اتے کھلرساں۔ میں لگا ریت کوں ہکل مار مار کے تھک گیا ہاں۔" زندگی کوئی جواب نہ ڈتا تے وڈی بے رحمی نال کھلدی رہی۔

امب پک گئے تے زندگی اوہناں کوں پھٹا ڈتا۔ موت دے انھے وار تھیون لگے تاں زندگی وت کھلن لگ پئی۔ بج نال بنبل لگ پئے تے ایہہ بنبل اڈ پئے ہوا دیاں موجاں نال اٹھکھیلیاں کریندے ہویاں اڈے اڈے پھرن لگ پئے۔

وت ہولے ہولے زمین تے باہندے گئے۔

ریت آپنی چھاتی آپ چا کھولی۔ اک دا بج بھوں مزے نال اندر لگا گیا۔ زندگی پہلی وار اک نال گالہ کیتی۔

" کیہہ خیال اے میں غلط ہاں کہ توں تیڈے آر میں کہیں بوٹے کوں نہیں ودھایا۔ کوئی بوٹا کوئی درخت اینویں آپنا بج نہیں کھنڈا سکدا۔ اینویں اڈ کے دور دیاں زمیناں کوں آپنی ذات دے وجود تے نمود دا یقین نہیں ڈیوا سکدا۔"

تے اج پہلی وار اک دا بوٹا کھل کے زندگی کوں چمن لگ پیا۔

ماس

نذیر کمہار جیندے چہرے تے جھریاں تے سر دے والاں تے مٹی پئی ہئی کئی گھن کے قبر کھٹیندا پیا ہا۔ او ایں نکی جیہی قبر کوں کھٹ کے بہوں ھک گیا ہا۔ ایہہ اوہا نذیر کمہار ہا جیہڑا ہک ڈینہہ چ چار پنج قبراں کھٹ گھندا ہا تے تھکن دا ناں ناہی گھندا۔ اوں کوں ایں نکی جیہی قبر توں خوف آندا پیا ہا۔

ہک نکا جیہا ماس دے لوٹے آلا وجود آپنے ہتھاں نال اوندی گچی نپی ودا ہا تے آہدا پیا ہا۔ "تیں میکوں مارا اے" "تیں میکوں مارا اے"۔ تیں میکوں دنیا اچ کجھ ساہواں وی نہیں گھنن ڈتیاں۔ زمین تے آندے ای تیں میکوں ایویں نپ کے مار ڈتا۔ جیوں اگر میں کجھ دیر زندہ رہیا تاں توں وی زندہ نہ رہسیں۔

تیکوں میڈی ماں دی درداں آلی چیکاں دا احساس وی نہ آیا۔

توں میڈی نکی جیہی گچی کوں ایویں مروڑ ڈتا جیویں لوک روشنی گھنن آلی شمع کوں مساون کان اوندی لو کوں چٹکی نال مسل ڈیندے ہن۔

توں میکوں میڈی جنم ڈیون آلی ماں دی اکھیں دے سامنے مار ڈتا تے ہن میکوں لکاون کان ا۔تھاں گھن آیا ایں۔"

نذیر کمہار دے کناں اچ ہک معصوم تے کمزور آواز گونجدی ویندی ہئی۔ گھبرا کے اوں اکھیں کھول ڈتیاں تے اگے پچھے ڈیکھن لگ پیا۔ کتھائیں کجھ وی نہ ہا۔ شام تھیندی پئی ہئی۔ نذیر کمہار کئی زمین تے سٹ کے ٹاہلی آلے پاسے ٹر پیا۔

جیندے تلے اوں پرانے کپڑیاں اچ ولھیٹ کے او ماس دا لوٹا رکھ ڈتا ہئی۔ جیہڑا اوندے آپنے ماس تے خون دا ہک حصہ ہا۔ اوندی ہکا دھی وزیراں دے جسم دا ہک لوٹا۔ اوندی اکھیں اچ ہنجوں آگئے۔ وزیراں کیڈی دلیری نال ایں ماس دے لوٹے کوں جنم ڈتا ہا۔ بغیر شادی توں۔ بغیر کہیں شرعی تے قانونی بندھن توں۔ اوندے لکھ پچھن دے باوجود وی۔ اوں ایہہ نہ ڈسا جو "ایہہ گناہ آخر ہے کینداٰ؟"

او کیہڑا ظالم اے جیں ایں معصوم چھیر کوں آپنے جال اچ پھسایا تے اوندے ڈھڈ اچ ماس دی صورت ایہہ نشانی ڈے کے اینویں الگ تھی گیا۔ جیویں اوندا ایں گناہ نال کوئی تعلق ای نہیں۔ اوں وزیراں کوں بہوں کتا پر اوں نہ ڈسا۔ بس سر سٹے کر کے روندی رہی۔

ایہہ وی آپنی موئی ہوئی ماں آنگوں بہوں ضدی ہئی۔ اوندی ماں دی ضد دی وجہ نال ای وزیراں ایں دنیا اچ آئی ہئی۔ نہیں تاں ایں ویلے وزیراں دے بجائے اوندی اولاد پتر ہوندا تے اوندا ناں وزیر ہوندا۔ اوندی تھکی ہوئی بانہواں دی طاقت پتر دے ہتھ اچ آویندی تے او وی اوندے آنگوں لوکاں دیاں قبراں کھٹیندا۔ جیویں منظور کمہار دے ڈو چھوہر قبراں کھٹیندے پئے ہن۔ اوندی ہن ترائے ترائے آمدنیاں تھی گیاں ہن۔

وزیراں دی ماں ضد کر گھدی ہئی جو ترائے مہینے دے ڈھڈ نال او نال آلی وستی دے سئیں بابا کول نہ ویسی جیہڑا ترمتاں دے ڈھڈ کوں نپ کے ہتھ پھریندے ہوئے کوئی عمل کریندا ہا۔ جیندی وجہ توں ترمتیں دے چھیراں دے بجائے چھوہر ہوندے ہن۔

نذیر کمہار چاہندا ہا جو وزیراں دی ماں وی نال آلی وستی ونج کے عمل کرا گھنے کیوں جو ایویں کرن نال چھوہر جم پوسی پر وزیراں دی ماں نہ منی تے وزیراں کوں پیدا کر کے مر گئی۔ اوں وی ڈوجھی شادی نہ کیتی۔ ہن وزیراں انی سالاں دی تھی گئی ہئی۔

نذیر کمہار کوں تاں اوندی شادی دا خیال آیا۔ اوں دھی کان چاندی دے زیور وی بنوا گھدے پر اوں ایہہ کم کیتا جو بغیر شادی توں ہک بال دی ماں بن گئی۔

اوں کوں کجھ شک وی نہ تھیا جو ایہہ کملی چھیر وزیراں آپنے ڈھڈ اچ ہک ہور جسم گھدی ودی اے۔ ہک ڈینہہ اوں محسوس کیتا جو اوندا ڈھڈ وڈا تھیندا ویندا اے۔ اوں پچھا' "توں مٹی کھاون لگ پئی ایں۔ لگدا اے تیڈے ڈھڈ اچ کیڑے تھیندے ویندے ہن۔" تے وزیراں جواب ڈتا۔ "نہیں بابا میں مٹی نہیں کھاندی۔"

نذیر حیران ہا آخر ایہہ پھل کینداں اے۔ کیں ایندے متھے تے بدنامی دا داغ لا! اے۔ او بہوں سوچیندا اوں کوں کجھ یاد نہ آوندا۔ اوندی قبرستان اچ بنی ہوئی کوٹھڑی

اج بھوں لوک آندے ہن پر سارے روندے ہوئے' کرلاندے ہوئے۔ ایہناں دا صدمیاں توں برا حال ہوندا ہا۔ بھلا ایں ویلے کیں کوں گناہ دا خیال آندا۔

وزیراں قبراں بندی ڈیہدی ہوئی جوان تھئی ہئی۔ شادی تھیوے ہا تاں ایں قبرستان توں ڈوجھے قبرستان اچ گئی ونجے ہا تے اتھائیں بڈھی تھی کے آخر ہک ڈینہہ قبرستان دے ہک پاسے بنی ہوئی قبر اچ دفن تھئی ونجے ہا۔ کاش ایہہ پیدا تھیندے ای مر ویندی۔ نذیر کمہار سوچیندا پیا ہا۔

ٹاہلی دے تلے ونج کے اوں ڈٹھا اوتھے ماس دا ٹوٹا غائب ہا۔

اوں پریشانی نال اگے پچھے ڈٹھا پر او نہ ملا۔ "اتھے کون آیا ہا؟۔ اگر آندا وی تاں اوں کوں کیوں چھیندا۔ ضرور کوئی آوارہ کتا آیا ہوسی تے اوں کوں اوچا گھن گیا اے۔"

نذیر کمہار دھڑکدے دل نال اوں کوں گولن لگ پیا۔ گولیندے' گولیندے او اوں پاسے نکل آیا جتھاں دولت آلے وڈے بندے دفن تھیندے ہن۔ اتھے بوٹے وی ہن تے زمین وی چنگی ہئی۔ ہن ایں پاسے منظور کمہار کینڈی قبر کھٹیندا پیا ہا۔ قبرستان دی پھاٹک دے نال موٹر سائیکلاں' سائیکلاں تے ڈو' ترائے کاراں کھڑیاں ہن تے بھوں سارے لوک وی ہن۔

نذیر کمہار دھڑکدے دل تے کبندے پیراں نال اتھاں کھڑا تھی گیا۔ او آپنی مصیبت کئی کوں ڈساوی نہیں سکدا۔ اوں بھوں رازداری توں ایہہ کم کیتا ہا۔ کئی کوں پتہ وی نہ لگے ہا تے او وزیراں دے گناہ دی ایں گنڈھڑی کوں زمین اچ دفن کر ڈیوے ہا۔

منظور کمہار دا وڈا چھوہر اوندے نال کھڑا ہا۔ اوں ڈسا جو "عنایت حسین ٹھیکے دار مر گئے ہن۔" "اچھا او تاں بھوں چنگے بندے ہن۔ کیا کجھ بیمار ہن۔" نذیر دے مونہہ اچوں نکلا۔ "ہارٹ فیل تھی گیا ہئی۔" ایہہ آکھ کے منظور کمہار دا چھوہر قبر اچ لہہ گیا۔ ہن میت قبر اچ رکھی ویندی ہئی۔ نذیر کمہار دے سامنے عنایت حسین ٹھیکے دار دا چہرہ آگیا۔ "بھوں دل آلے بندے ہن۔ غریباں دا خیال رکھیندے ہن۔ اوہناں دی مدد وی کریندے ہن۔" ہک ایہناں دا گھر ای تاں ہا جتھاں وزیراں کوں عید آلے ڈینہہ بھیج ڈیندا ہا۔ کیوں جو عنایت حسین دی بیگم عید آلے ڈینہہ وزیراں

کوں کپڑے ڈے چھوڑیندی ہئی۔
اوہناں دا ہک چھوہر دی تاں اے۔ کیا اخلاق ایہہ کم کیتا اے؟" پر اوں ایں خیال کوں آپنڑے ذہن چوں کڈھ ڈتا۔ کیوں جو اخلاق بہوں شریف بندہ ہا۔ ہک ڈ۔تہ وزیراں وی ڈیندی پئی ہئی جو اوندی تریمت بہوں سوہنی اے پر اوندے کوئی اولاد نہیں تھئی۔
"تے وزیراں کیہڑی کوئی پری ہئی جو اخلاق آپنی حسین تریمت کوں چھوڑ کے ایں نال ایہہ کم کریندا"۔ نذیر کمہار چپ کر کے عنایت حسین دی بندی ہوئی قبر کوں ڈیہدا پیا ہا تے اخلاق دی اکھیں باریاں ہن۔ او آپنڑے پیو دی قبر بندی ہوئی ڈیکھ کے بہوں زور زور نال رون لگ پئے۔ "بابا تہاڈے بغیر زندگی کیویں لنگھسی"۔
نذیر کمہار دیاں اکھیں اچ ایہہ منظر ڈیکھ کے ہنجوں آگئے۔ قبر بند تھی گئی ہئی تے اخلاق ہوراں روندے پئے ہن۔ اوں کوں روندا ڈیکھ کے سیٹھ ناصر خان آکھا۔
"پتر اخلاق آپنڑے آپ کوں سنبھال نہیں تاں عنایت حسین بھرا دی روح کوں تکلیف تھیسی۔" پر اخلاق دیاں ارداساں بند نہ تھیاں۔
"بہوں نہ رو اخلاق احمد ٹھیکے دار بکھ ہنجوں آپنڑے چھوہر کان وی بچا گھن۔"
ہائیں ایہہ آواز کیندی ہئی؟۔ ایہہ آواز تاں وزیراں دی ہئی۔ چپ چاپ رہون آلی وزیراں۔ وکھرے وال' کمزور جسم تے ہک قاتل آواز۔ "توں وزیراں"۔ اخلاق احمد دے موہنہ اچوں صرف ایہہ نکلا۔
"ہا میں وزیراں"۔ میں کل عنایت حسین ٹھیکے دار کوں گئی ہم تے میں اوہناں کوں ڈسا ہا۔ جو میں تیڈے پتر دی زبردستی دا شکار تھئی ہاں تے ہن اوندے گناہ کوں جنم ڈیون آلی ہاں پر او ایہہ صدمہ برداشت نہ کر سکے تے اوہناں کوں دل دا دورہ پے گیا۔ میں تیڈے بال کوں جنم ڈے ڈتا پر بیڈے بابا دی غیرت ایں کوں زندہ نہ رکھ سکی تے میں ہن ایں کوں تیڈے حوالے کریندی پئی ہاں۔
جیکوں تیڈی چن آنگوں تریمت دی گود اچ آونا چاہیدا ہا۔ پر تیں ایں کوں قبرستان دی کالی کوٹھڑی اچ برباد کر ڈتا اے۔ توں آپنڑے پیو کوں تاں دفن کر ڈتا اے۔ ہن آپنڑے بال کوں وی دفن کر ڈے۔ جیندا گناہ بس ایہہ اے جو ایں اوں ڈھڈ اچوں

جنم گھدا اے جیہڑا کنوارا ہئی تے اوں ڈھڈاچوں جیہڑا اوندے پیو دی زیادتی دی وجہ توں ساوا تھیا ہئی۔"

ایہہ آکھ کے وزیراں کنبدے ہتھاں نال موئے ہوئے بال دا پرانے کپڑاں اچ لپٹا ہویا ماس دا ٹوٹا اخلاق احمد ٹھیکے دار دے سامنے زمین تے رکھ ڈتا۔

تے او آپ لڑکھڑاندی' روندی تے ایہہ آکھدی ہوئی ٹر پئی۔

"بابا' بابا آہن میڈا وی گل گھٹ ڈے۔"

درد دا احساس

"پیر حاکم شاہ دے مزار تے چوری تھی گئی اے۔" "پیر حاکم شاہ دے مزار تے چوری تھی گئی اے" ایہہ گالھ قصبہ دے ہر بندے دی زبان تے کجھ دیر اچ ای آگئی ہئی۔

وت سارے لوک پیر حاکم شاہ دے مزار آلے پاسے ویندے پئے ہن۔ ہر بندے دے دل اچ چور کان نفرت ہا۔ کجھ دیر توں بعد پیر حاکم شاہ دے عقیدت منداں تے مریداں تھانے تے حملہ کر ڈتا۔ تھانے دے انسپکٹر عظمت اللہ خان ایہناں کوں یقین ڈیوایا جو "بہوں جلدی اساں چور کوں نپ گھنسوں۔"

ہک صدی پہلاں دی گالھ اے۔ نواب رحمت علی پیر حاکم شاہ دے مزار دے ستوناں کوں سونے دی پتری دے بنے ہوئے پھل لوائے ہن۔

پیر حاکم شاہ دے مزار تے دنیا آندی ہئی پر کہیں دی ہمت ہئی جو کوئی ایناں ستوناں کوں غلط نظر نال ڈیہدا۔ مزار دا مجاور سرور مزار دے اندر سما ہا تے باہر چار پنج مرید پہرہ ڈیندے ہن۔ ہر کیں کوں معلوم ہا جو پہرے دار بھنگ پی کے ستے رہندے ہن۔ پر کیں چور کوں دی ہمت نہ تھئی جو مزار آلے پاسے چوری دی نیت نال آندا۔ اوہ ڈینہہ جڈاں مجاور سرور تے مرید ہوش اچ آئے تاں مزار دے ستون ویران پئے ہن۔ ستوناں تے لگے ہوئے سونے دی پتری دے پھل کو نا ہن۔

ہک ہفتہ لنگھ گیا پر پلس آلے اوں چور کوں نہ نپ سکے۔ جیں پیر حاکم شاہ دے مزار تے چوری کیتی ہئی۔

---------- ☆ ----------
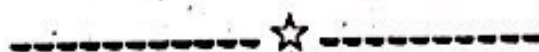
ظہوراں دی ماں منجی تے چادر وچھاندے ہوئے آپنی چھیریاں آلے پاسے ڈٹھا۔ او ڈوہائیں آپنے کم اچ لگی ودی ہن۔ نوراں بوہاری ڈیندی پئی ہئی' ظہوراں سبزی کپیندی پئی ہئی۔ ڈوہائیں دی عمر لنگھدی ویندی ہئی۔

ایہناں دی وڈی بھین ایں عمر اچ ڈو بالاں دی ماں بن گئی ہئی۔" ماں ڈکھ نال سوچا۔ "پر اوں ویلے ایڈی غربت نہ ہئی۔ اوں ویلے غلام عباس نال حمید وی کماندا ہا پر اوندی شادی کیہہ تھئی جو جوان پتر ہتھ اچوں نکل گیا۔" غلام عباس جیہڑا ٹاؤن کمیٹی اچ کلرکی کریندا ہا ہن ریٹائر تھی گیا ہا۔ نوراں تے ظہوراں دی ڈو بھیناں ہور ہن۔ او دی ہن جوان تھیندی ویندیاں ہن۔ نوراں تے ظہوراں دی آپنے جیں لوکاں وچ گالھ تھئی ہوئی ہئی۔ پر غلام عباس تے اوندی زال ایہناں دی شادی بارے سوچ کے پریشان تھی ویندے ہن کہ ایہناں دی شادی دا خرچہ کتھوں آسی۔

اوں شام گھر اچ بہوں اداسی ہئی۔ ظہوراں دے سوہریاں دے گھر آلے آکھ گئے ہن۔ "شادی دی تاریخ جلدی ڈیو نہیں تاں اساں آپنے چھوہر دا رشتہ کتھائیں ہور کر گھنسوں۔" ظہوراں دی ماں اوں ویلے دی روندی پئی ہئی جو "ہن کیہہ تھیسی" ظہوراں مجرم بن کے اندر بیٹھی ہئی تے سوچیندی پئی ہئی جو "گھر اچ ایہہ مصیبت میڈی وجہ توں آئی اے۔ نہ میں چھیر ہوندی نہ شادی کان ایویں مجبور ہوندی۔" نوراں اداسی نال کم کریندی پئی ہئی اوں کوں معلوم ہا جو ایہہ پیغام اوندے سوہریاں آلے پاسوں وی آون آلا اے۔ تے نکی بھیناں کھیڈ دی ودی ہن ایہناں کوں ایہہ احساس ای نہ ہا جو ایہناں دا وقت وی جلدی آون آلا اے۔

اوہناں کوں وڈی ہوندی ڈیکھ کے اوہناں دی ماں کوں ہسے نال خوف آون لگ ویندا ہا۔

جڈاں غلام عباس کوٹھڑی اچ آیا تاں اوندے ہتھ اچ ہک تھیلی ہئی تے نکی چھیریاں اوندا ولا نپ کے آندریاں ویندیاں ہن۔ "بابا ایں تھیلی اچ کیہہ اے۔" نکی حنیفاں آپنے پیو توں پچھا۔ غلام عباس اوں کوں جواب ڈتے بغیر تھیلی کھولی تاں حیرت تے خوشی دی کیفیت اچ ڈیہدی رہ گئی۔ نوراں آٹا ملدے ہوئے حیرانی نال پیو کوں ڈیہدی پئی ہئی۔

ظہوراں دی ماں اوں توں پچھا جو کیہہ گالھ اے تساں چپ کیوں ہو۔ "ایہہ ایہہ نوٹ بہوں سارے نوٹ۔ میں بزار اچوں گھر آندا پیا ہم تاں ایہہ آپنے بوہے اچ نوٹاں دی تھیلی پئی ہئی۔" ساری چھیریاں ایہناں دے کول آ کے حیرت نال نوٹاں

کوں ڈیکھن لگ ویندیاں۔

"پتہ نہیں چپ کرکے کون رکھ گیا اے۔ سمجھ نہیں آندی ایہو جیہا کیہڑا چنگا بندہ اے جیں ساڈے حالات کوں ڈیکھ کے ساڈی دھیاں دی شادی کان ایتھے ایہ نوٹ سٹ گیا اے۔

میں تاں ہر اوں بندے توں بھروسہ کرکے ادھار منگا ہا۔ جیں توں کجھ ملن دی امید ہا۔ غلام عباس آپنی گھر آلی کوں آہدا پیا ہا۔ اوندی اکھیں اچ خوشی آلے ہنجوں آگئے۔ "ایہ گھن ظہوراں دی ماں ایہناں کوں سنبھال کے رکھ گھن ایہ پیسے ساڈی دھیاں دی شادیاں کان کم آسن۔" غلام عباس خوشی اچ کمبدے ہوئے آکھا۔

"نہیں ظہوراں دے پیو ایہ پیسے کیندی امانت ہن۔ کوئی پتہ نہیں ایہناں کوں کوئی گولیندا آونجے۔" "نہیں ظہوراں دی ماں ایہ تھیلی ساڈے بوہے دے اندر پئی ہئی کوئی نیک بندہ ساڈی مجبوری دی وجہ توں ایہ پیسے ایتھے سٹ گیا اے۔ کاش میں اوں نیک بندے کوں ڈیکھ گھناں۔ میں اوں کوں ہمیشہ یاد رکھساں' کدی وی نہ بھلساں۔" نوراں تے ظہوراں دی شادیاں بہوں چنگے طریقے نال تھی گئیاں تے او ڈوہائیں آپنے آپنے گھر اچ خوش ہن۔ ہن غلام عباس تے اوندی زال کوں دھیاں دی بھار نا ہن لگدیاں۔ ایہناں دی زندگی اچ بہار آگئی ہئی۔

پیر حاکم شاہ دے مزار تے چوری تھئی ہوئی ہک عرصہ تھی گیا ہا پر ہن تائیں پلس اوں چوری دا پتہ لاون اچ کامیاب نہ تھئی۔ لوکاں دا جوش تے غصہ ہن تائیں عروج تے ہا۔ جیندی وجہ توں پیر حاکم شاہ دے مرید قصبے دے تھانیدار عظمت اللہ خان دے خلاف تھی گئے کجھ پڑھے ہوئے لوکاں ایہ شکایت اگے تائیں پوہنچا ڈتی۔ ایویں عظمت اللہ خان دے تبادلہ دا آڈر آگیا۔ جیں ڈینہ ایہ آڈر آیا۔ اوں رات مزار تے وت چوری دی واردات تھی گئی۔ ایں وار چور نذرانے دے صندوق تے ہتھ صاف کیتا۔

پلس اوتھے اپڑی تاں مریداں تے مجاوراں تھانیدار کوں ڈسا جو ایں وار چور ساڈے ہتھ آندا آندا رہ گیا۔ ساڈی اکھ کھل گئی ہئی پر اوں کوں نپن توں پہلاں ای چور نسن اچ کامیاب تھی گیا۔ "ایہ چور کس پاسے نسا اے؟" عظمت اللہ خان

ا۔تہاں توں پچھا۔

او مرداں دے ڈسن آلے راہ دا جائزہ گھدا تاں اوندی اکھیں چمکن لگ پیاں۔ راہ اچ تلے آلی کھیڈی ڈاہک پیر پیا ہا ہر کیں کوں پتہ ہا جو ایہو جیہی کھیڈی وحید پاندا اے ادھے گھنٹے اچ پلس وحید کوں نپ گھدا۔ اوں آپنے بیان اچ ایہناں ڈوہائیں چوریاں کوں من گھدا۔ ایویں سارے قصبے اچ ایہہ خبر پھیل گئی۔

کجھ دیر تاں لوکاں ایں گالہہ تے یقین نہ کیتا جو وحید جیہا شریف چھوہر چوری کر سگدا اے۔ پر جڈاں وحید آپ چوری من گھدی تاں لوکاں دے دلاں اچ اوں کان نفرت تھی گئی۔ تے پیر حاکم ساہ دے عقیدت مند تھانے دے باہر اکٹھے تھیون لگ پئے۔

ا۔تہاں وچ غلام عباس وی ہا۔ اوں کوں وی یقین ناہی آندا پیا ہا جو وحید چوری کر سگدا اے۔ او وحید کوں بہوں ڈ۔تہہ توں جاندا ہا۔ اوں وچ کوئی بری گالہہ نہ ہا۔

کجھ عرصہ پہلاں جڈاں غلام عباس وحید دے پیو توں ظہوراں دی شادی کان قرض منگا ہا۔ اوندے پیو اوں توں معذرت کر گھدی ہئی۔ اوں ویلے وحید اوں کوں بہوں ادب نال آکھا ہا۔

"چاچا جی محلے دیاں ساریاں چھیریاں بھینیں آنگوں ہوندی ہن۔ کاش اساں غریباں کول کجھ ہوندا تاں تہاکوں ایویں مایوس نہ ونجنا پووے ہا۔"

غلام عباس نفرت نال سوچا۔ "بد فطرت' چور تیڈی ڈتی ہوئی رقم میں آپنی دھیاں دے جہیز تے لیندا تاں ساری عمر روندا رہندا۔"

تھانے اچ وحید کوں بہوں کٹا گیا پر اوں نہ ڈسا جو اوں سونے دا کیہ کیتا اے؟ پلس ہک ہفتے دا ریمانڈ گھن کے وحید کوں جیل بھیج ڈتا۔ تھانیدار دا خیال ہا جو وحید اک پکا چور اے۔ او چوری دی ڈوجھی واردا تاں وی وحید دے ذمے لاونا چاہندا ہا۔ وحید دا ہکو بیان ہا جو "اوندی ایہہ ڈوجھی چوری اے تے اوں ایہناں چوریاں توں سوا ہور کوئی چوری نہیں کیتی۔"

او پلس دے تشدد دے باوجود وی ایہہ نہ ڈسا جو اوں سونے دا کیہ کیتا اہے؟ جڈاں پلس آلے وحید کوں تھانے توں جیل آلے پاسے گھدی ویندے ہن۔ اوں ویلے

پیر حاکم شاہ دے عقیدت مند اوں کوں نفرت نال ڈیہدے پئے ہن۔ اوں سارے لوکاں کوں آپنی اکھیں نال ڈٹھا تے آخر اوندی نظر غلام عباس دے چہرے تے آ کے رک گئی۔

غلام عباس دی نظراں چوں نفرت دے شعلے نکلدے پئے ہن۔

وحید دی کالی اکھیں اچ درد دا احساس جاگ پیا۔

ول پتہ نئیں کیہ تھیا جو غلام عباس دا نفرت آلا چہرہ ڈھلا پے گیا۔

وحید دی نظراں چوں اٹھدا ہویا درد اوندیاں اکھیں اچ سما گیا۔

تے اوندے کناں اچ ایہہ الفاظ گونجدے پئے ہن۔

"چاچا جی محلے دیاں ساریاں چھیریاں بھینیں آنگوں ہوندی ہن۔ کاش اساں غریباں کول کجھ ہوندا تاں تہاکوں اینویں مایوس نہ ونجنا پووے ہا۔"

اقبالیہ بیان

ہیروئین دے سمگلراں دا باس زمان خان بھوں بے چینی تے پریشانی نال کمرے وچ پھردا ودا ہا۔ اوندے ساتھی اداس چہرے گھن کے چپ بیٹھے ہن۔
کمرہ ایئر کنڈیشنڈ ہون دے باوجود باس دے متھے بتے پسینہ آیا ودا ہئی۔ جے کر اوں کل عدالت وچ آپنی زبان کھول ڈتی تاں اساں سارے پھانسی چڑھ ویسوں کیوں جو او ساڈے سارے کالے دھندیاں توں واقف اے۔ باس آہدا پیا ہا۔
"پر اوں پلس دے سامنے کوئی جواب نہیں ڈتا۔" ہک ساتھی باس کوں تسلی ڈیوݨی چاہی
"پلس عدالت وچ اقبالیہ بیان گھن کے کیس مضبوط کرنا چاہندی اے۔" باس غصے وچ آکھا' ڈو منٹ تائیں کمرے وچ چپ رہی شاید اوہناں دے سامنے پھانسی دا پھندا لٹکدا پیا ہا۔ "ہک علاج اے۔" باس جیویں خاموشی دے تلاب وچ پتھر سٹا ہووے۔
ایہہ سن کے سارے ساتھی اوں آلے پاسے ڈیکھن لگ پئے۔ "جمال کوں عدالت وچ بیان ڈیوݨ توں پہلاں مار ڈیو پر بیمار کوں دوا ڈیوݨ کون ویسی؟"۔ "میں ویساں"۔ ہک بندہ اوہناں چوں کھڑا تھی گیا۔ "ٹھیک اے' توں اوندا خون کر ڈے۔ اگر توں نپا وی گیا تاں پلس تیڈے کول کجھ وی نہ منوا سگسی تے اساں تیکوں بچا گھنسوں۔"

——☆——
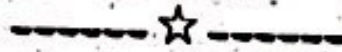
جیل دی کوٹھڑی وچ جمال بیٹھا ہویا خیالاں دی دنیا وچ گم ہا۔
ڈو سال پہلاں او باس دے گینگ وچ شامل تھیا ہا۔ ہک طویل بے روزگاری اوں کوں این بھنور وچ چھک گھدا ہا۔ جمال کوں اوں بھیانک شام یاد آئی جڈاں او سارے ڈینہہ نوکری تلاش کر کر کے سمندر دے کنارے تے بھوں مایوسی وچ بیٹھا ہویا ہا۔ ہک بندے جیں بھوں قیمتی سوٹ پایا ہویا ہا۔ اوں کول آ۔ "ایں سوہݨے ماحول

وچ توں اداس کیوں نظر آندا پیا ایں۔"
"کوئی خاص گالھ نہیں۔" "میکوں ڈس شاید میں تیڈی مدد کرسگاں"۔
"میکوں نوکری دی تلاش اے۔" ۔ "پر ایں وچ اتنا اداس تھیون دی گالھ تاں نہیں۔ میڈے نال آ اوں ریسٹورنٹ وچ چاء پیندے ہاں۔ میں تیکوں نوکری ڈیساں۔"

جمال تے جیویں جادو تھی گیا ہووے او اوندے نال ٹر پیا۔ او بندہ اوں کوں ہک چنگے ریسٹورنٹ وچ گھن گیا اعلیٰ قسم دی چاء تے اوندی دلچسپ تے ڈل کھچویں گالھیں جمال دا موڈ بدل چھوڑا۔ جمال ہن دل کھول کے قہقہے لیندا پیا ہا۔ "میڈا ناں طاہر علی اے ہک ڈینہہ میں وی تیں آنگوں اداس ہم۔ اج میڈی زندگی اچ اداسی کان کوئی جاہ نہیں۔" "تساں کیہ کم کریندے ہو؟" "بھوں آسان کم پر او کم بزدلاں دا نہیں۔ تیڈے تے میڈے جیں جوان مرداں دا اے۔" اوں سگریٹ دا کش لیندے ہوئے آکھا۔

"میکوں کیہ کرنا ہوسی۔" "اگر توں سیریس ایں تاں صاف صاف گالھ کراں۔"
"ہا سئیں صاف صاف گالھ کرو میں بھوں ضرورت مند تے مجبور ہاں۔"

طاہر علی اوں کوں ہیروئین دی سمگلنگ دا سارا کم ڈیسندے ہوئے آکھا جو مہینے وچ پنج توں ڈاہ ہزار تائیں آمدن تھیسی اگر کوئی خاص ہویا تاں پنجی ہزار تائیں تھی سگدی اے۔ جمال کوں اینویں لگا جو طاہر علی انسان نہیں فرشتہ اے۔ اوں کوں آپنے خواب حقیقت وچ بدلدے ہوئے محسوس تھئے۔

چنگے کپڑے، چنگا گھر، چنگی کار تے خوبصورت گھر آلی۔ ایہہ سارے خواب تاں اج دا ہر انسان ڈیہدا اے پر جمال آپنے نکے بھرا نثار کوں اعلیٰ تعلیم، نکی بھین دی شادی تے اپنی بیمار ماں دا علاج کراون دے خواب ڈٹھے ہن۔ اوندا نکا بھرا فاروقی جیں میٹرک کیتی ہئی۔ ہن انجینئرنگ دی تعلیم حاصل کرنا چاہندا ہا پر او اتنے پیسے کتھوں گھن آوے ہا۔ ہن او سوچیندا پیا ہا جو اوندی مشکلات دور ہو سگدیاں ہن۔

کلرکی کرن وچ اوندی ہک دی خواہش پوری نہ تھیوے ہا۔ طاہر علی اوں کوں ہک ترقی دا راہ ڈس ڈتا ہئی۔ او خوشی نال اوہناں دے گینگ وچ رل گیا۔ پہلے مہینے اوندی

ماں دا علاج شروع تھی گیا۔ ڈوجھے تریجھے مہینے اوندا بھرا اعلیٰ تعلیم حاصل کرن لگ پیا تے اوندی بھین دا رشتہ وی تھی گیا۔ گھر وچ پیساں دی وجہ توں رونق تھی گئی۔ جمال بہوں پیساں دے لالچ وچ بہوں کم کرن لگ پیا۔ گھر وچ اوں آکھا جو میں ہک بیمہ کمپنی وچ ملازم تھی گیا ہاں۔

جمال دا باس زمان خان جیڑھا اوتوں تاں بہوں شریف نظر آندا ہا پر اندروں بہوں ظالم بندہ ہا۔ او آپنے مفاد کان آپنے پیو کوں وی قتل کر سگدا ہا۔ سماج اچ اوندی بہوں عزت ہا۔ ہک ڈینہہ جمال ہیروئین سمگلنگ کریندا ہویا نپا گیا تے اج او اقبالیہ بیان ڈیون کان عدالت وچ آندا پیا ہا۔ پلس دے پہرے وچ جمال کوں عدالت وچ پیش کرن کان لایا گیا۔ عدالت دے باہر اچانک ہک کار اچوں گولی چلی تے جمال دے اچ سینے لگی۔

کار آلا بندہ قتل کرکے کار وچ بھجن لگا تاں پلس آلاں اوندی کار دے پچھے بے کار کر ڈتے تے اوں کوں نپ گھدا۔

کجھ ڈینہاں توں بعد جمال دے قاتل ریاض کوں پلس دے پہرے وچ عدالت وچ پیش کیتا گیا۔ عدالت وچ جمال دا نکا بھرا نثار وی آپنے بھرا دے قتل دا فیصلہ سنن آیا ہا تے بہوں رنجیدہ ہا کیوں جو اوندے بھرا دے قتل دی وجہ توں اوندا خاندان تباہ تھی گیا ہا۔

ماں دا علاج ہن ممکن نہ ہا۔ نکی بھین دا رشتہ ترٹ گیا ہا تے اوندی تعلیم وی پوری نہ تھی سگدی ہئی۔ یونیورسٹی وچ انجینئرنگ دا اوندا ایہہ آخری سال ہا پر یونیورسٹی دے لوک اوں کوں ہن چنگا نا ہن جانڑدے کیوں جو او ہک سمگلر دا بھرا ہا۔

اوں سوچا جو "میں پڑھساں وی تے مزدوری وی کریساں تے انجینئرنگ دی ڈگری گھن کے نوکری کریساں تے ایں ویلے تاں اوندی ہکا خواہش ہئی جو جمال بھرا دے قاتل کوں سزائے موت تھیوے۔ او عدالت وچ کتاباں ہتھ وچ گھن کے تے سر کوں تلے کرکے بیٹھا ہا۔ عدالت دی کارروائی شروع تھئی تاں ملزم ریاض عدالت وچ جرم قبول کرن توں انکار کر ڈتا۔ اوں عدالت وچ آکھا۔ "میں جمال کوں جانڑدا وی نئیں۔ میں اوں کوں گولی نئیں ماری۔" وت عدالت وچ شہادتاں وی اوندی حمایت وچ

تھیاں۔

قانون وک گیا۔ اوندے بھرا جمال دے قاتل ریاض کوں باعزت بری کر ڈتا گیا۔

ایہہ فیصلہ سن کے نثار دی اکھیں دے اگے اندھارا تھی گیا۔ او سوچیندا پیا ہا "پیسیاں نال ہر شے گھدی ونج سگدی اے کہیں دا خون وی۔"

وت اوں فیصلہ کر گھدا جو ہن ہر حال وچ دولت کمائیساں۔ او مایوسی دی حالت وچ آپنی کتاباں بھکا کے عدالت توں باہر نکل آیا۔

او نوکری گولن لگ پیا۔ اوندی لکھ کوشش دے باوجود وی اوں کوں نوکری نہ ملی۔ آخر گھر وچ ہک ڈینہہ فاقہ وی تھی گیا۔

سویلے اوں گھر اچوں آپنے بھرا جمال دی پستول چائی تے ہک بنک وچ وڑ گیا۔

اوں جڈاں پستول کڈھی تاں بنک دے بندے بنک دا الارم وجا چھوڑیا۔ اوہ بنک دے اوں بندے کوں گولی مار کے بھج پیا۔ فائر دی آواز سن کے پلس اوندے پچھے لگ پئی۔ او بھجدا رہیا' بھجدا رہیا۔ ہک موڑ تے ونج کے ہک وڈی کار اوندے نال آ رکی۔ اوہناں آکھا۔ "کار اچ آونج اساں تیڈے دوست ہاں۔ دشمن نہیں اساں تیکوں پلس توں وی بچا گھنسوں۔" او کار وچ بہہ گیا۔

ایہہ کار اسمگلراں دے باس زمان خان دی ہئی۔

وت او دولت مند بن کے سماج توں انتقام گھنن کان اوہناں دے گینگ وچ رل گیا۔

بکھ

جون دی او سلگدی ہوئی ڈوپہر ہئی۔ جڈاں میڈم شکیلہ اوں کوں تاں کڈھن کیتے آکھا تے ایہو جیہی نظراں نال ڈٹھا جو ناصر ڈگمگا گیا۔

او حیران ہا جو اج میڈم شکیلہ کوں کیہہ تھی گیا اے۔ جڈاں گھٹ ودھ ڈو مہینے پہلاں میڈم اوں کوں آپنے گھر وچ ملازم رکھا ہا تاں ناصر کوں ایہہ جاپی' ونجاہ بہاراں دی میڈم چنگی لگی ہئی۔ کیوں جو میڈم اوں کوں ملازمت ڈے کے ملازمت گولن اج دربدر دی ٹھوکراں کھاون توں بچا گھدا ہا۔ میڈم دے ایہہ الفاظ اوندی سماعت وچ ہتھوڑاں آنگوں وجے جڈاں اوں آکھا۔ "میں آپنے ملازماں کو کدی غیر نہیں سمجھیندی تے خاص طور آپنے فرمانبردار ملازماں دی تاں میڈے دل وچ وڈی عزت تے محبت ہوندی اے۔"

پر ناصر نوکری چھوڑ کے ٹرپیا۔ او ایہو جیہی نوکری اتے لعنت بھیندا ہا۔ جیہڑی اوندی ذال دی محبت تے اوندے حقاں اتے ڈاکہ پاوے۔

شام دے اندھارے پاسے کھنڈ گئے ہن تے رات شام کوں آپنی جھولی وچ گھن گھدا ہا۔ ناصر بھجدا رہیا' بھجدا رہیا ہک پھاٹک توں ڈوجھی پھاٹک۔ ہک فرم توں ڈوجھی فرم۔ اج ناصر کوں ہک ہفتہ تھی گیا ہا پر اوں کوں کئی وی ملازمت نہ ڈتی۔

جڈاں ناصر تھک کے گھر آلے پاسے ٹرن لگا تاں گھڑیال یاراں وجن دا اعلان کیتا تے اوں سوچا جو ساڈے گھر وچ ڈو ڈینہہ توں چلھا گرم تھیا ای نہیں تے نال اوندے ذہن وچ ایہہ الفاظ گونجدے پئے ہن۔

"کیا اج وی شہناز بھکی سم پوسی"۔ "کیا میڈا بال ایں دنیا وچ آون توں پہلاں ای مرویسی" او شہناز تے آپنے ہون آلے بال کوں بکھ توں بچاون کان سیٹھ رحیم الدین کول وی گیا۔

جیندے مسالے دی فیکٹری وچ پہلاں او کم کریندا ہا۔ ناصر اوندی نوکری ایں وجہ توں چھوڑ ڈتی ہئی کیوں جو ناصر کوں او مسالیاں وچ ملاوٹ کرن دا حکم ڈیندا ہا تے

آپنیاں تجوریاں بھرن کیتے لوکاں دیاں زندگیاں نال کھیڈدا ہا۔
پر ناصر اوندی گالھ کوں نہ من کے نوکری چھوڑ ڈتی۔ او کجھ پیساں کیتے انسان دا
خون ناہی کر سگدا۔ اج اوہا ناصر آپنی ذال تے آپنے ہون آلے بال کوں بچاون کان
سیٹھ رحیم الدین دے ہر حکم دی تعمیل کرن کوں تیار ہا پر اوتھاں وی اوں کوں نوکری
نہ ملی۔

گھر آیا تاں روز آنگوں اج وی شہناز بوہے تے کھلوتی اوندا انتظار کریندی پئی
ہئی۔ پہلاں وی جڈاں شام کوں کم کرکے او گھر آندا ہا تاں شہناز بوہے تے اوندی منتظر
ہوندی ہئی۔ جھٹ دی دیر وی اوں کوں پریشان کر ڈیندی ہئی۔

وت ناصر منجی تے ڈھیر تھی کے اکھیں لوٹ گھدیاں او شہناز کوں بہوں کجھ ڈسنا
چاہندا ہا جیں اوندے کان آپنا گھر۔ ماں پیو۔ بھین بھرا تے آپنا ماضی وی بھلا ڈتا۔ او
ڈسا ڈیونا چاہندا ہا جو او کیویں ہک ہک آفس۔ ہک ہک گھر دے بوہے تے گیا۔ کیویں
ہک ہک سرمایہ دار دی منت کیتی۔ وت وی کجھ نہ بنا کئی نوکری نہ ڈتی۔

پر ناصر اوں کوں کجھ نہ آکھ سگا۔ کجھ وی نہ۔ او وی چپ چاپ اوندے اگے
زمین تے بہہ کے اوں کوں ڈیہدی رہی۔

جیویں آہدی پئی ہووے "میں جاندی ہاں ناصر تیں کیا کیا نہ کیتا ہوسی۔ سارے
ڈینہہ دھپ وچ توں کتھے کتھے نہ پھرا ہوسیں۔ میں جاندی ہاں' میں جاندی ہاں توں
میڈے کان کجھ وی کر سگدا ایں۔ آپنی جان تائیں قربان کر سگدا ایں۔"

پر او چپ رہی۔ ناصر آلے پاسے ڈیہدی رہی تے بکھی سم پئی۔

اج او شام تھیون ویلے ای گھر ٹریا۔ او سارے ڈینہہ دی تھکن توں چور ہا۔
اوندے پیر درد کریندے پئے ہن۔ پر اوں کوں کوئی وی نوکری نہ ملی۔ گھر اپڑا تاں
شہناز اوندا بوہے اتے کھڑ کے انتظار کریندی پئی ہئی۔ ہکے واریں اوندی نظر اوندے
جسم تے گئی تاں اوں کوں آپنے آپ نال نفرت تھیون لگ پئی۔ او کنی کمزور لگدی پئی
ہئی۔ اوندے مکھاں دے گلاب سک گئے ہن۔ یاقوت جیہے ہوٹھاں تے پیپڑیاں جم گئی
تے اوندی اکھیں دے آسے پاسے کالے نشان پے گئے ہن۔ اج وی روز آنگوں اوں
مسکرا کے اوندا استقبال کیتا۔

او ساری رات سوچیندا رہیا جو شہناز کان میڈم شکیلہ دی نوکری چھوڑ آیا ہم۔ ہن

اوندے کان تے ہوون آلے بال کان میکوں ولا میڈم دے گھر ونجنا پوسی نئیں تاں میڈی شہناز بکھ توں تڑپ' تڑپ کے مرسی۔

وت اوں فیصلہ کر گھدا جو او کئی قیمت تے وی میڈم دے گھر نہ ویسی۔

پر سویرے ناصر آپنی زال شہناز تے آپنے بال کوں بچاون کان میڈم شکیلہ دی کوٹھی آلے پاسے ویندا پیا ہا۔

سک

اشو آپنی گھوڑی کوں شراپ' شراپ چھانٹا مریندا پیا ہا۔ ایویں لگدا ہا جیویں
گھوڑی دے جسم نال ایں چھانٹے دا ہک اٹوٹ رشتہ اے۔
اشو اوں کوں چھانٹے مریندا ویندا ہا پر کمزور تے بڈھی گھوڑی دی چال اچ فرق نہ
آیا تے اوندے نال نال بڈھا تانگہ چرخ چوں' چرخ چوں کریندا ویندا ہا۔
تانگے تے بیٹھی ہوئی سواریاں شور کریندیاں پئیاں ہن۔ ہک آہدا ہا۔ "ایہہ
تانگہ اے یا ڈانداں آلا گڈا۔" ڈوجھا آہدا ہا۔ "ایں تے آون دے بجائے میں ٹر کے
آونجاں ہا تاں چنگا ہا۔" تے تریجھا آہدا ہا۔ "پتہ نہیں ایہہ گھوڑی منزل تائیں
اپڑیندی اے یاں راہ وچ ای اللہ کوں پیاری تھی ویسی"۔ اشو دے ہتھ والا چھانٹا۔
اوہناں دی گالھیں تے ہور تیزی نال "شراپ' شراپ" کرن لگ پیا۔
تانگے دے دھکے تے شراپ' شراپ دی آواز توں تنگ تھی کے تانگے اچ بیٹھے
ہوئے ہک بابو آکھا "بہوں واہیات سواری اے۔ ایں توں تاں چنگا ہا جو اساں ویگن یا
بس تے لگے ونجوں ہا۔ آرام نال وی ونجوں ہا تے جلدی وی"۔
سواریاں دیاں گالھیں سن سن اشو آکھا۔ "تانگہ ویندا تاں پیا اے۔ تساں تانگے
اچ بیٹھے ہو ہوائی جہاز اچ نہیں۔ تساں ڈیہدے نہیں پئے میں کیویں گھوڑی کوں
مریندا پیا ہاں۔ ہور کیا ایں کوں جان توں مار ڈیواں"۔
تے وت شراپ' شراپ دی آواز تیز تھیندی گئی۔ اچانک اوندی نظر گھوڑی دی
کنڈ تے پئے ہوئے پرانے زخم تے گئی۔
جتھوں تازہ خون واہندا پیا ہا۔ اوں کوں ڈیکھ کے اشو دا ہتھ رک گیا۔
اشو کوں بہوں ڈکھ تھیا کیوں جو ایہہ گھوڑی اٹھاراں سالاں توں اوندی روزی دا
سبب بنی ہوئی ہئی۔ اوندی اکھیں اچ ہنجوں آگئے تے اوں بہوں ڈکھ نال آکھا "جلدی
ٹر پتر توں ای تاں میڈا سہارا ایں۔"
پچھوں ویگن دے ہارن دی آواز آئی۔ اشو اپنے تانگے کوں جلدی نال ہک پاسے

کر گھدا۔ دھوڑ اڈیندی ہوئی ویگن بھوں تیزی نال اوندے نالوں لنگھ گئی تے اوں غصے اچ آکھا "اڑا گھنو دھوڑ تساں تاں ساڈی تقدیر تے وی دھوڑ اڑا ڈتی اے۔"

جیں ویلے دی ایہہ ویگناں چلیاں ہن اوندی کمائی ادھی تھی گئی ہئی۔ لوکاں کوں ونجن تے آون دی جلدی ہوندی اے وت و یگناں وچ آرام ڈیون آلے گدے دی بنیاں ہوئیاں سیٹاں وی ہوندیاں ہن۔ ایہہ تاں ڈو ویگناں دے درمیان آلے وقفے وچ اگر اتفاق نال سواری مل ویندی اے تاں کجھ پیسے بن ویندے ہن نئیں تاں کئی ڈینہہ سویرے توں ڈوپہر تھی ویندی اے پر ہک سواری وی نئیں ملدی۔

اوں بھوں وار سوچا جو ٹانگہ ویچ کے کوئی ڈوجھا کم کرن لگ ونجاں پر ایں عمر اچ آپنا پرانا کم چھوڑ کے نواں کم کرنا ممکن نہ ہا۔

اشو دی نظر وت گھوڑی دی کنڈھ تے گئی جتھاں ہن وی خون واہندا پیا ہا۔ او سوچن لگ پیا اج شام کوں ایں کان دوائی گھنساں۔

اشو ہر ڈینہہ ایہہ سوچیندا ہا پر شام ویلے جڈاں او پیساں دا حساب کریندا تاں گھر دے خرچے دے بعد بھوں مشکل نال گھاتے ہک ڈبی ایمبیسی سگریٹ دے پیسے بچدے ہن۔ اوندا چھوہر بالا جیہڑا باراں سالاں تگروں جمیا ہا۔ بھوں کمزور تھیندا ویندا ہا لوک آہدے ہن۔ ایں کوں وڈی بیماری تھی گئی اے۔

پر اشو ایہہ آکھ کے اطمینان کر گھندا جو "اللہ چنگی کریسی اگر اللہ کوں منظور تھیا تاں ایہہ اینویں ای چنگا تھی ویسی"۔ حالانکہ او ایہہ آکھدا ہویا بھوں چنگی ریتیں سمجھیندا ہا کہ اوں کول دوائی کن پیسے نئیں۔ ایں وجہ توں او اللہ کوں وچ گھن آندا ہا۔ اچانک اشو دے ذہن اچ پندراں سال پہلاں دی میراں دی یاد آگئی جیکوں او بھوں ارمان نال شادی کر کے گھن آیا ہا۔ میراں بھوں حسین ہئی تے او میراں نال بھوں محبت کریندا ہا۔ شام ویلے او جلدی ای گھر آویندا ہا کیوں جو سارے ڈینہہ دی تھکن او میراں دی کھلی بانہواں اچ دور کرنا چاہندا ہا تے ہن میراں کیہہ ہئی؟

"ہڈیاں دی مٹھ" غربت تے سخت محنت اوندی جوانی تے اوندے حسن کوں کھا گھدا ہئی۔

میراں دا تصور آندے ای اوندے دل اچ درد تھیا پر اوں ویلے ٹانگے اچ بیٹھے ہوئے بندیاں دی منزل آگئی تے اوندا ذہن لوکاں آلے پاسے آگیا۔ راتیں جڈاں او گھر

اپڑا تاں بالا سم گیا ہا تے میراں اوندا انتظار کریندی پئی ہئی گھر دے باہر او گھوڑی کوں بنھ کے اندر آیا تاں میراں نکر گھن آئی۔

نکر کھاندے ہوئے ولا اوندے اکھیں دے اگے پندراں سال پہلاں دی میراں آئی جیہڑی ہن اوندے نال منجی تے بہہ کے پکھی جھلیندی پئی ہئی۔

او سوچن لگ پیا۔"ایں کوں کیہہ تھی گیا اے۔ کتھے گئی او حسین میراں جیہڑی اوں کوں دیوانہ بنا رکھدی ہئی تے او ہر شام بھجا ہویا گھر آندا تے اوں کوں آپنے سامنے سد کے جی بھر کے ڈیہدا رہندا ہا۔" ہن تاں مہینے لنگھ ویندے ہن۔ اوں کوں میراں دا خیال وی ناہی آندا تے اکثر سواری دے انتظار وچ اسٹیشن تے ای سم ویندا ہا۔ پر اج اوں کوں میراں تے بہوں پیار آندا پیا ہا۔ اوندا دل آہدا ہا جو اج ایں کوں آپنی بانہواں اچ گھن کے ایڈا پیار کراں' ایڈا پیار کراں جو پچھلے کئی مہینیاں دا سارا لاہنا ہکا زات اچ لاہ ڈیواں۔

او ولا ولا پیار آلی نظراں نال اوں کوں ڈیہدا ویندا ہا۔ اوندی اکھیں اچ پندراں سال پہلاں دی میراں دا چہرہ آگیا۔ اوں ویلے اوں کوں ایویں لگا جیویں میراں ولا جوان تھی گئی ہووے۔ اوں نکر چھوڑ کے میراں کوں آپنی بانہواں اچ گھن گھدا۔

وت اوں دھڑکدے دل نال میراں دے چہرے آلے پاسے ڈٹھا۔ جیہڑی اوندے سینے تے لگی ہوئی ہئی۔ میراں دی اکھیں اچ پرانی چمک واپس آگئی۔

اوں کوں ایویں لگا جیویں وقت پچھانہہ لگا گیا ہووے تے ہک نویں کڑی ولا اوندی آغوش اچ آگئی ہووے۔ اشو دی ساہواں ترکھیاں تھی گیاں پر اوندا ایہہ خواب بہوں دیر قائم نہ رہیا۔

اچانک اوں آپنی گرفت ڈھلی کر ڈتی۔ اوندا سارا جسم برف آنگوں ٹھنڈا پے گیا۔ تے اوندی اکھیں دے سامنے دھوڑ اڈن لگ پئی۔ اوں کوں اچانک ایہہ انکشاف تھیا جو او وقت توں پہلاں ای بڈھا تھی گیا اے۔

اوں ہک جھٹکے نال میراں کوں پرے دھکا ڈے ڈتا۔ کوٹھڑی وچ اوندا ساہ گھٹیچن لگ پیا تاں او باہر نکل آیا۔ گھر توں باہر آیا تاں اوں ڈٹھا جو اوندی گھوڑی دے نال اختر کوانڈھی دا گھوڑا کھڑا گھوڑی دی گچی چٹیندا پیا ہا۔

اوہناں دی ایں حرکت کوں ڈیکھ کے اوں کوں غصہ آگیا تے او چھانٹا گھن کے

بہوں تیزی نال اوہناں آلے پاسے آیا۔

گھوڑا ایں اچانک حملے کوں ڈیکھ کے بھج پیا۔ پر گھوڑی تاں گھونٹے تے بدھی کھڑی ہئی۔ اشو غصے اچ آپنی پوری طاقت نال گھوڑی کوں چھانٹا مارن لگ پیا۔

وت شراپ' شراپ دی آواز کالی رات دے سناٹے وچ گونجدی پئی ہئی۔ اشو تے ہک جنون سوار ہا۔ ہر پاسے ہکو آواز ہا شراپ' شراپ' شراپ' جڈاں اوندا جنون مکا تاں اوں ڈٹھا۔

گھوڑی دے جسم تے خون ای خون ہا تے گھوڑی سوئی پئی ہئی۔

———

خشبو

ڈوہائیں پاسے مکی دے کھیت ہن۔ عابد آپنے پیو دے مرن توں بعد پہلی وار وستی اچ آندا پیا ہا۔ اوں کوں اینویں لگا جیویں کوئی مکی دے بوٹیاں کوں ہک پاسے کریندا ہویا آندا پیا اے۔ اوں سمجھا کوئی خطرناک جانور ہوسی۔ اوں تلے زمین تے پئی ہوئی سوٹی چا گھدی پر اوں ڈٹھا سامھنے ہک بہوں نازک تے حسین چھیر آپنے بھوچھن اچ کجھ چھلیاں کھن کے ہک ہتھ نال مکی دے بوٹاں کوں ہٹیندی ہوئی آندی پئی ہئی۔

آندے آندے اوندے سر توں بھوچھن ہٹ گیا۔ اوندے وال تیز ہوا نال پریشان تھیون لگ پئے اوں شروع بہوں چھیریاں تے زنانیاں ڈٹھیاں ہن پر جو گالھ وستی دی ایں چھیر اچ ہئی او کئی اچ وی نہ ہا اوں کوں اینویں لگا جیویں ادھی رات دا سورج ڈیکھ گھدا ہو وس۔ او اوندے حسن اچ کھو گیا۔ وستی دی چھیر پرائے بندے کوں آپنے پاسے اینویں گھوردا ڈیکھ کے شرما گئی۔ تے جلدی نال آپنے سر اتے بھوچھن گھن کے تلے ڈیکھن لگ پئی۔ وت اوندے کول آ کے اوں آکھا۔ "میکوں راہ ڈے چا۔"

عابد ہک دم ہک پاسے تھیون لگا تاں اوندا پیر پٹ گیا تے او زمین تے ڈھیہ پیا۔ چھیر اوں کوں ڈھاندا ہویا ڈیکھ کے کھلن لگ پئی تے اوندے بھوچھن اچوں ساریاں چھلیاں تلے ڈھیہ پئیاں۔

"تیکوں برسات وچ پیر آرام نال رکھنا چاہیدا ہئی" "ہا بھل گیا ہم"

"تیکوں سٹ تاں نئیں لگی؟" "کجھ زیادہ نئیں" وت چھیر تلے ڈھٹھی ہوئی چھلیاں چا کے ٹرگئی تے او ڈیہدا رہ گیا......

سورج بڈ گیا ہا تے ہن اسمان تے چن آگیا ہا۔ عابد ٹردا ٹردا تو تاں دے بوٹاں آلے پاسے آگیا۔ ہک توت دے تلے اوہا چھیر کیں خیال اچ کھوئی بیٹھی ہئی۔ عابد اوندا حسن آپنی اکھیں وچ لہاون لگ پیا۔

بوٹے دے پتراں توں بارش دے ڈھٹھے ہوئے قطرے اوندے والاں تے موتی

آنگوں لگدے پئے ہن۔ اوندے قدماں دی آواز سن کے۔ چھیر پچھانہہ ڈیکھ کے آکھا۔ توں ہن تائیں ا۔تھائیں ایں' اتھے تیڈا دل لگ گیا اے؟" "ہا موسم بہوں سوہنا اے نہ"۔ "وستی تیکوں چنگی لگی اے؟" "ایہہ وی کوئی پچھن دی گالہہ اے۔ شہر آلی گندیاں گلیاں توں تے زہر آلے دھواں توں ایہہ پاک تے تازہ ہوا بہوں چنگی اے وت شہر دے لوکاں وچ وستی دے لوکاں آنگوں پچی محبت نہیں ملدی"۔

"تیڈا ناں کیہہ اے؟" "میڈا ناں چاننی اے" "ا۔تھاں توں کلّی بیٹھی ایں تیکوں ڈر نہیں لگدا؟" "ڈر کیں گالہہ دا؟؟" "کوئی دست درازی کرے وت توں کیہ کریسیں؟" ۔ "میڈے کول ہے وی کیہہ شے"۔ اوں بہوں سادگی نال جواب ڈتا۔ "تیکوں ہک گالہہ پچھ گھناں؟" "ہا پچھ گھن"۔ "توں کیں نال کدی محبت کیتی اے؟" "ہا محبت کیں کوں نہیں ہوندی۔ میں مجھاں' گاواں ڈانداں تے کھیتاں نال محبت کریندی ہاں میں تاں ہر پاسے محبت ای محبت ڈیہدی ہاں"۔ "توں ساریاں نال محبت کریندی ایں؟" "ہا ساراں نال"۔ "میڈے نال وی؟" "ہا تیڈے نال وی توں وی تاں بندہ ایں"۔ "بندہ ؟" ۔ "ہا ڈیکھ نہ اگر کائنات وچ محبت نہ ہوندی تاں ماں بال کوں ڈدھ کیوں پلاندی۔ بندہ' بندے اتے جان کیوں ڈیندا تے نکی نکی چڑیاں دانے چگ کے آپنے بالاں کوں کیوں ڈیندیاں"۔ او اوندی گالہہ سن کے چپ رہیا۔ وت او ڈوہائیں آپنے آپنے گھر آلے پاسے ٹر پئے۔

اج اوندا دل بہوں بے چین تے اداس ہا۔ اوں وڈے ویلے ای ہک بھیڑی خبر سنی جیہڑی اوندے دل وچ طوفان چیندی پئی ہئی۔ اوں کوں پتہ لگا ہا جو چاننی دی شادی تھیون آلی اے۔ نال ای او سوچیندا پیا ہا کہ جیہڑی اگ وچ او سڑدا پیا اے اوں وچ او کیوں نہیں سڑدی آہ او کتنی بے رحم اے۔ او بہوں اداسی نال تو تاں آلے پاسے ٹر پیا۔ چاننی اوں کوں کھیتاں آلے پاسے مل گئی۔ "میں ہک بھیڑی خبر سنی اے"
چاننی اوندی گالہہ سمجھ گئی جیندی وجہ توں اوندے رخسار رتے تھی گئے "ہک گالہہ پچھاں؟" "ہا پچھ گھن"۔ "تیڈے دل وچ میں کان کوئی چاہ نہیں؟" "توں میکوں کیہڑی نظر نال ڈیہدا ایں؟" "محبت دی نظر نال۔ میڈا دل آہدا اے جو توں ہر جھٹ میڈے سامنے رہویں"۔ "کیوں ؟" "میں ایہہ نہیں جاندا" ۔ "تیڈی خواہش وچ ہوس تاں شامل نہیں؟"

"میں تیڈی گالھ دا مطلب نہیں سمجھا"۔ "میں آکھنا چاہندی ہاں جیکوں توں محبت دا ناں ہیا ڈیندا ایں او محبت نہیں ہوس اے۔" "ہوس ؟"

ہا جڈاں محبت توں مطلب وابستہ تھی ویندا اے تاں او تاریکی بن کے ہوس دا روپ گھن گھندا اے۔

"میں ہک مشرقی تربیت ہاں۔ میڈا جنا میڈے کان بیھ کجھ اے۔ ایں صورت وچ تیڈا خیال وی کرنا چنگا نہیں"۔ "پر حالیں تاں تیڈی شادی نہیں تھئی۔" "ایہہ گالھ نہیں شادی کل تھی سکدی اے وت شادی تے محبت اچ فرق اے"

"کیویں؟" "شادی ہک فریضہ اے تے محبت ہک آزاد جذبہ۔" "اساں شادی کرکے پاک تے بے غرض محبت تے خوشی حاصل کر سکدے ہاں" "کیوں ؟ کیا بھین بھرا نال محبت نہیں کریندی۔ کیا اساں پکھیاں تے جانوراں نال محبت کرکے خوشی محسوس نہیں کریندے کیا ایہہ محبت نہیں؟" "پر میں تیڈے نال بہوں محبت کریندا ہاں۔ میں چاہندا ہاں جو تیڈی محبت بس میڈے کان ہووے تے اوندا بھائیوال کوئی نہ ہووے۔"

"توں میڈی محبت محدود کرنا چاہندا ایں پر میں ایہو جیہی محبت نہیں کرنا چاہندی میں تیکوں محبت کرکے آپنی محبت کوں محدود نہیں کرنا چاہندی۔

میں تار ریت دے ٹباں' کھیتاں ' پکھیاں' جانوراں' انساناں' پہاڑاں' چن' سورج' اسمان' زمین تے کائنات دی ہر شے نال محبت کریندی ہاں۔ ہور توں ہوس کوں محبت سمجھیندا ایں۔ ایہا وجہ اے جو توں ایہہ سوال کیتا اے۔ محبت جسماں دے ملاپ دا ناں نہیں سگوں محبت پاک جذبہ اے۔ محبوب نال شادی نہ تھیوے تاں وی محبت نہیں مکدی بلکہ ہمیشہ کیتے محبت کرن آلاں دے ساہواں وچ خشبو بن کے رہندی اے۔

جے تیکوں میڈے نال حقیقی تے سچی محبت اے تاں توں میڈے آکھوں کائنات دی ہر شے نال محبت کرن لگ ونج بھاویں او شے خوبصورت نہ ہووے' بھاویں او شے اکھیں کوں چنگی نہ لگے"۔ جانی ایہہ گالھ آکھ کے ٹر گئی۔ ہن اوندی محبت دی خوبصورت شیاں تائیں محدود نہ ہئی بلکہ او کائنات دی ہر شے نال محبت کرن لگ پیا۔

پھلاں دا بھار

او ڈوہائیں ہک ڈوجھے دا ہتھ نپ کے ویندے پئے ہن کنڈیاں آلیاں جھاڑیاں توں بچ کے۔ نکے وڈے پتھراں توں چھالاں مریندے ہوئے۔ اچانک تریمت ہک جاہ تے رک پئی تے بولی۔

"میکوں پھل بہوں چنگے لگدے ہن۔ سوہنی سوہنی خشبو تے گلابی رنگ دے پھل" بندے اوندی وڈی وڈی شرمیلی اکھیں اچ ڈٹھا تے ہک حسین تمنا دا جنم تھیندا ڈیکھ کے مسکرایا وت پیار نال اوندے کناں اچ جھولدی والی کوں ہتھ لاندے ہوئے آکھا۔ میں ایہو جیہے کئی پھلاں نال تیڈا دامن بھر ڈیساں۔ پر حالیں نہیں اوں پہاڑی تے ونج کے۔ اوں دور بلندی آلے پاسے انگل چا کے آکھا۔

کئی لحاں تائیں او آپ وی اوں پہاڑی آلے پاسے ڈیہدا رہیا۔ جتھاں اچے اچے درختاں دے نال چٹے بدل لکن میٹی کھیڈ دے ودے ہن جھرناں دا خوبصورت سنگیت پر سکون فضاواں وچ ایویں گونجدا پیا ہا جیویں کئی بے فکر چرواہے الغوزے دی جوڑی ہوٹھاں نال لا رکھی ہووے تے زندگی دی ساریاں رعنائیاں گیت دی صورت اچ ڈھلیاں پئیاں ہن۔ ہر پاسے رنگ ای رنگ تے رقص ای رقص ہا۔

او ڈوہائیں ایہناں رنگاں کوں آپنے خواباں اچ بھرنا چاہندے ہن۔ ایہناں دی زندگی دا مقصد ایہا بن گیا ہا۔

بندے وت آکھا "چاڑھی بہوں مشکل اے۔ ساڈی توجہ اگر کئی ڈوجھے پاسے تھئی۔ تاں منزل تائیں اپڑنا مشکل تھی ویسی"۔

تریمت خاموش تھی پر او آپنی خاموشی کوں بہوں دیر نہ دبا سگی۔ ٹردے ٹردے وت بول پئی۔ "میکوں ہک پھل گھن ڈے نہ" ۔ ولا ولا انکار توں تریمت دل دے شیشہ ترٹ نہ ونجے۔ ایں خیال توں بندے اوندی خواہش دا احترام کیتا۔ ہک خوبصورت پھل گھن کے تریمت دی خوشی دا ٹھکانہ نہ رہیا۔ او کملاں آر اوں کوں چمدی تے اکھیں نال لاندی۔

پھل دی خشبو بندے دی ساہواں اچ تھی تاں پھل اوندا دی محبوب بن گیا۔
ہن تائیں اوں ایہو جہی سرور ڈیون آلی خشبو توں آشنا کو ناہی۔

اوں کوں تازہ رکھن کان تھوڑی دیر توں بعد او کنڈ نال لڑکے ہوئے فلاسک دا ڈھکن کھلیندا تے پھل تے پانی دے چھٹے سٹیندا ویندا۔ ایہہ ہور گالھ ہئی جو ایویں کرن نال ایہناں دا بہوں وقت ضائع تھیندا پیا ہا۔

کجھ دور چلن توں بعد تریمت ہک ہور پھل دی فرمائش کر ڈتی۔

"ہک ہور......"

"ہک ہور......"

"وت ہک ہور......"

ہر موڑ تے ہک نویں پھل دی خواہش تریمت دا معمول بن گیا۔ بندے دے ہنگن دے باوجود وی او پھلاں کوں جمع کریندی رہی۔ ہن دوپہر دی تیز دھپ اچ ایہناں دی حفاظت ہک مسئلہ بن گئی۔

ولا' ولا فلاسک دا پانی مک ویندا ہا۔ بندے کوں کئی چشمے دی تلاش اچ دور ونجنا پوندا ہا۔ اوندے پیر تھک ویندے ہن۔

ٹرن دی وت طاقت ناہی رہندے۔ آخر ہک بھاری چٹان دے کول آکے اوندی ہمت بڈھی تھی گئی۔ اوں کاہلیاں پے کے ا-تھائیں ڈیرہ لا چھڈا۔

ہک جوان جوڑا ایہناں دے نالوں گزردا ہویا اچانک رک کے ایہناں کوں ایہو جیس نظراں نال ڈیکھن لگا جیویں ایہہ پاگل ہوون۔ وت ایہناں دی حالت تے ورسی کڈھدا ہویا ترکھے ترکھے قدماں نال چٹان تے چڑھ گیا۔

تریمت شرمندا تھی کے سر کوں تلے کر گھدا۔ بندے ہک آہ بھری تے آپنے تھکے ہوئے پیراں کوں گھٹیندے ہوئے بلندی آلے پاسے وڈی حسرت نال ڈیکھن لگا۔ پہاڑاں تے بہاراں دیاں پانلاں دی جھنکاراں ہن تے زندگی دی ساری رعنائیاں گیتاں دے روپ اچ ڈھلیاں پئیاں ہن۔

گنڈھڑی

جہاز جڈاں زمین تے لتھا تاں اوندے وجود کوں اطمینان تھیا جو ہُݨ کجھ لحاں بعد اجنبیت دا سارا بھار جیہڑا او پنج سالاں توں آپنے مونڈھاں تے چائی وداہا لاہ ڈیساں۔

پنج سال پہلاں اوں آپنی شناخت پچھاں چھوڑی ہئی۔ او ایہناں سالاں وچ پیسے بݨاوݨ آلی مشین بݨ گیا ہا۔ اجنبی چہرے' اجنبی زبان' اجنبی ماحول' اجنبی فضا' صحرا وچ ابھردا ہویا خوبصورت شہر' اچیاں اچیاں عمارتاں' وڈیاں وڈیاں سڑکاں تے ایہناں اتے چلدیاں ہوئیاں لمیاں لمیاں کاراں۔ سبھ کجھ شاندار ہئی پر اوندا آپنا کوئی وی نہ ہا۔

آپنے وطن دے ساتھیاں نال او وی ہک کمرے وچ رہوݨ لگ پیا۔ او سارے مشین دے پرزاں آنگوں وقت اتے آفس یا کمپنی لگے ویندے تے اونویں ای مشینی انداز وچ واپس آویندے ہن۔ فرصت دے اوقات وچ او آپنے آپنے شہر دیاں یاداں دے آتش دان وچ آپنے آپ کوں ساڑدے رہندے وت کجھ ڈینہ بعد آتش دان دی سواہ وی ٹھنڈی تھی گئی۔ زندگی ہک طویل اکتاہٹ آلا صحرا بݨ گئی تے اوندے مونڈھاں تے اجنبیت دا بھار لڈ گیا۔

جہاز لینڈ تھی گیا ہا۔ اپنا سارا سمان کسٹم تے چیک کریندے ہوئے اوندے ذہن وچ ہک عجیب جیہی خواہش جاگ پئی۔ کاش ڈوجھے سمان آنگن کسٹم آفیسر اوندے جسم تے لڈے ہوئے اجنبیت دے بھار کوں وی چیک کر گھنیں تے اجنبی ملک اچوں ایتھاں گھن آوݨ دے جرم اچ ایں بھار کوں ضبط کر گھنیں۔ کسٹم توں فارغ تھی کے باہر نکلا تاں اوں سارے اوندے منتظر ہن۔ اوندے تصوّر آلے پکراں توں الگ اوندی گھر آلی سلمٰی قیامت دی حسین نظر آندی پئی ہئی۔ کتھاں او سکے ہوئے ہوٹھاں تے پیلے رنگ دی کمزور جیہی سلمٰی تے کتھاں بہار دے جھونکے آنگوں ساوی رنگ دی ساڑی پاتی ہوئی سلمٰی جیندی اکھیں تے دھوپ دا چشمہ۔

نال ای جوانی تے بچپن دے درمیان شوخی دے نال جھولدی ہوئی چھیر کھڑی ہئی۔ یقیناً ایہہ اوندی بشریٰ ہئی پر ایہہ چھیر اوندی دھی بشریٰ کیویں ہو سگدی اے۔

اوندی دھی تاں جڈاں او باہروں آوے ہا تاں بھج کے اوندے گل وچ جھول ویندی ہئی پر اوں آکھا - "ہیلو ڈیڈی" - "ہیلو پتر" - "مظہر وی وڈا تھی گیا ہا تے اوں کوں اجنبی نظراں نال ڈیہدا پیا ہا-

عامر اوندے بچپن دے یار امتیاز احمد دی گھر وچ بیٹھا اوندی موجودگی توں بے نیاز ائر پورٹ دے لاونج دا جائزہ گھندا وداہا- اوں مظہر کوں پیار کرنا چاہا تاں او سلمٰی دے پچھوں لک گیا- اوں امتیاز احمد نال ہتھ ملا کے عامر کوں گھن گھدا- عامر اینویں رون لگ پیا جیویں کئی اجنبی کول آگیا ہووے- اوں ویلے امتیاز احمد کھلدے ہوئے آکھا-

"میڈے یار تیں توں زیادہ ایہ میڈے نال مانوس ہن- تیڈے پچھے میں بھرجائی تے بالاں کوں بور نہیں ہوون ڈتا"- بشریٰ' مظہر' عامر کوئی وی اوندے سینے نال نہیں لگا جیندی وجہ توں اوندے موڈھاں تے لڈا ہویا بھار ہور ودھ گیا-

اوں سوچا- خیر اے' ایں بھار کوں گھر ونج کے بھکا ڈیساں- ٹیکسی جیں فلیٹ دے ساہمنے رکی او بہوں شان دار ہئی- گیٹ تے لگی ہوئی نیم پلیٹ تے کئی- ایس- کے- ملک دا ناں لکھا ہویا ہا- او اجنبی آنگوں گھر وچ وڑ گیا- سلمٰی اوں کوں باتھ روم دا راہ ڈس ڈتا- باتھ روم بہوں خوبصورت ہئی پر اوندی خوبصورتی توں بے نیاز او ٹھڈے پانی دے شاور تلے ایہ گالہ سوچیندا رہیا- جو ایہ ایس- کے- ملک کون اے؟ باتھ روم توں نکل کے اوں سلمٰی توں پچھا- "ایہ ایس- کے ملک کون اے؟" سلمٰی ایہ گالہ سن کے اتنے زور نال قہقہہ لایا جو اوندی اکھیں دے کنارے سنے تھی گئے تے اوندیاں گھماں رتیاں تھی گیاں اوں کوں اوں ویلے سلمٰی بہوں حسین لگی- سلمٰی اوں کوں ڈسایا جو "ایس کے ملک تاں توں آپ ایں- "شوکت کمال ملک" وت اوں کوں یاد آیا جو سلمٰی جیہڑا فلیٹ گھدا ہا او ایہا اے-

کجھ دیر بعد سلمٰی دیاں کجھ بیلانیاں آگیاں- کوئی چہرہ اوندا جان سنجان آلا نہ ہا- عجیب تکلف آلی فضا ہئی او بے چینی نال ایہناں دے کول بیٹھا رہیا- اوں کوں بہوں بوریت تھئی پر سلمٰی ساریاں نال کھل کھل گالہیں کریندی رہی- اوں کوں اینویں لگا جیویں او سلمٰی نہیں کوئی ڈوجھی تریمت اے نمائشی تے پُر تکلف-

رات دے یاراں وجے ایہناں کوں تنہائی نصیب تھئی- اوں سلمٰی کوں ڈسایا جو

او کتنی خوبصورت تھی گئی اے۔ اوں ڈسایا جو کیویں چٹھیاں پڑھ پڑھ راتاں لنگھیندا رہیا اے۔

اوں کوں یقین ہا جو سلمٰی دی فراق دیاں کہانیاں سنا سی پر سلمٰی بس مسکراندی رہی۔ بھاری رات او آپنی بے چینیاں تے بے قراریاں دیاں کہانیاں سلمٰی کوں سناتا چاہندا ہا پر سلمٰی اوندیاں گالھیں سن کے اباسیاں گھندی رہی۔

او ساریاں داستاناں آپنے مونڈھاں تے رکھی ہوئی گنڈھڑی وچ رکھ ڈتیاں تے آپنا بھار کم کرن کیتے اوں کوں آپنے کول کر گھدا۔ اوں کوں یقین ہا جو ہنے اوندے جسم اتے جمی ہوئی ورف گھل ویسی۔ او سلمٰی وچ اوہا سبھ کجھ گولن لگ پیا جیہڑا او اتھاں چھوڑ گیا ہا۔ اوں پورے پنج سالاں دا حساب گھنتا ہا پر جلدی ای اونکوں اینویں محسوس تھیا جو سلمٰی نامکمل تھی گئی اے۔ اینویں لگا جیویں ہن او ہم آہنگ نہ تھی سکسن۔

اوں بہوں کوشش کیتی پر اوندے ذہن وچ اوہا احساس جاگ ویندا جیہڑا فریج وچ رکھے ہوئے ڈبے دے گوشت کوں گرم کریندے ہوئے جاگ ویندا ہا۔ تازگی نہ ہوون دا ہک تشنگی بھرا احساس۔ کئی ڈینہہ تائیں اینویں تھیندا رہیا تے ایہہ راز کھلا گیا جو سلمٰی او سلمٰی نہیں رہی۔

ہن سلمٰی جاندی ہئی جو کیہڑا لباس کیں ویلے پایا ویندا اے۔ سلمٰی بہوں پر تکلف گالھیں کرن لگ پئی ہئی۔ ایہہ سلمٰی اوں سلمٰی نہ ہئی۔ شوکیس وچ سجے ہوئے کھڈاونے آنگوں۔ زندگی توں عاری تے بے جان تھی گئی ہئی۔

اجنبیت دا بھار ودھدا ویندا ہا۔ کتھاں بھکاوے او ایں بھار کوں؟ ایہہ سوچیندا ہویا او آپنی دھی بشریٰ کوں گولیندا ہویا اوندے کمرے آلے پاسے ٹر پیا بشریٰ ہک وار وی اوندے کول ہاہ کے گالھیں نہیں کیتیاں۔ ٹھیک اے جو او وڈی تھی گئی اے پر اوں کوں کالج دے قصے تاں سنا سکدی ہے۔ بس ناشتے دی میز اتے ہیلو ہیلو تھیندی اے جیویں او کوئی مہمان ہووے۔

اوندے کمرے وچ وڄن توں پہلاں ای بشریٰ ہتھ وچ کتاباں گھن کے آپنے کمرے اچوں تیزی نال نکلی۔ پتہ نہیں ایہہ کون چھیڑا اے۔ اوندی بشریٰ تاں نہیں ہو سکدی۔

اوں سلمیٰ توں پچھا۔ "ایہہ بشری بھوچھݨ کیوں نہیں گھندی کیا ایہہ روز اینویں کالج ویندی اے؟"

"اج کل چھیریاں بھوچھݨ کتھاں گھندیاں ہن"۔ سلمیٰ اوں کوں جواب ڈتا۔

او سبھ آپݨی آپݨی دنیا وچ مست ہن۔ ایں دنیا وچ اوندی کوئی جھاہ کو نائی۔ بشری بھوں خود سر چھیر ہئی۔ سارا ڈیہنہ کالج رہندی' شام ویلے کوئی نہ کوئی پروگرام ہوندا پکچر' پکنک' پارٹیاں۔ چھٹی آلے ڈیہنہ اوندا کمرہ اوندی دوست چھیریاں نال بھرا ہویا ہوندا۔ پوپ میوزک وجدا تے اوندے نال ڈانس وی تھیندا ہئی۔ ایہہ کیہڑی دنیا اے؟

اوندا دل چاہندا ہا جو ایں جوان' بے پروا موڈرن چھیر توں آپݨی معصوم بشری کوں منگ گھنے جیہڑی ہݨ بشری نہیں رہی کوئی ڈوجھی چھیر لگدی ہئی۔

وڈے ویلے وت بشری دے کمرے آلے پاسے جڈاں او گیا تاں بشری کہیں کوں فون کریندی پئی ہئی۔ "ظفر توں گھر نہ آویں اساں اتھائیں کینٹ ٹیریا وچ مل گھنسوں۔ ہا کالج دے نال ای۔ او نو ڈیئر۔ توں سمجھیندا کیوں نہیں اج کل ڈیڈی آئے ہوئے ہن ۔ او نو' ڈیڈی پرانے ذہن دے بندے ہن۔ بور اولڈ مین' او ممی آکھوں نہیں۔ بس ڈیہنہ' وی تاں گالہ اے۔ وت او واپس لگے ویسن۔"

ایہہ بشری ہئی اوندی لاڈلی دھی جو اوندے دفتراچوں آوݨ دے انتظار وچ بوہے تے بیٹھی رہندی ہئی' تے او ہݨ بور تھی گیا ہا۔ "اولڈ مین"۔ اوں سلمیٰ توں پچھا "کیا بشری دے دوست چھور وی ہن؟" "ہا اوندے اگے پچھے کئی ودے پھردے ہن۔ مگر میڈی دھی کہیں کوں وی لفٹ نہیں ڈیندی"۔ او سوچیندا پیا ہا جو ایہناں پنج سالاں وچ ایہناں کوں کیہ تھی گیا اے؟۔

اوندی پتہ نہیں کتھاں کتھاں دعوتاں تھیندیاں پئیاں ہن ہر دعوت دے پچھے ہکا گالہ ہئی۔ او اوہناں دے کہیں بھرا' کہیں پتر تے کہیں رشتے دار کوں اوتھاں سڈا گھنسن۔ او سارے اوں کوں اینویں ملدے جیویں او کوئی ڈوجھی مخلوق ہووے۔

اجنبیت دے صحرا وچ او بھوں پھس گیا ہا۔ شاید اوندی پچھاݨ' اوندا پھٹا ہویا وجود اوندے پرانے گھر' پرانے محلے وچ ہووݨ۔ او آپݨا وجود تے آپݨی شناخت گولݨ پرانے شہر دی کچی وستی وچ گیا۔ پرانے یار اوں کوں اینویں ملے جیویں او ویلے دا

بادشاہ ہووے تے آپنی رعایا دا حال معلوم کرن کان ویس وٹا کے آیا ہووے۔ او اجنبیت آلے بھار دی گنڈھڑی اتھاں وی نہ لاہ سکا۔ ہر ویلے ہر کیں نال او خوش اخلاقی دی اداکاری کرن توں تنگ آگیا۔

او اجنبیت آلا بھار لاہ ڈیونا چاہندا ہا پر اوں کوں اینویں لگا جیویں او ایہ بھار کتھائیں وی نہ لاہ سکسی او پرانی داستاناں دے کردار آنگوں کہیں جادوگر دے سحر دا شکار تھی گیا ہا۔ وت ہک ڈینہہ اوں تے ایہ راز کھلا جو سلمٰی دی شخصیت دی پچھن آلی کڑی اوندے بچپن دے یار امتیاز احمد دے کول اے۔ سلمٰی آپنے سارے خواباں وچ رنگ بھر گھدے ہن مگر اینہاں خواباں وچ اوندی جھاہ کو ناہی۔

ایہ ہور گالہ ہئی جو اینہاں سارے خواباں دے رنگ اوں ڈتے ہن۔ ڈینہہ رات تپدے ہوئے صحرا وچ مشقت کرکے پر سلمٰی ہک ماہر آرٹسٹ آنگوں تصویر بنا کے اینہاں رنگاں کوں بھکا ڈتا ہا۔ سلمٰی بالاں کوں وی آپنی خوبصورت دنیا وچ گم کیتا ہویا ہا۔ اینہاں کوں ایہ سوچن دی فرصت ای نہ ہئی۔ جو ایہ رنگ کتھوں آئے ہن۔ سلمٰی اوندے بغیر ای زندگی دی ایہ کہانی مکمل کر گھدی ہئی۔ ایں کہانی وچ اوندا کوئی کردار نہ ہئی۔ ایں وجہ توں اوندی شمولیت ایں کہانی کوں بھارا کر ڈتا ہئی۔ اوں کوں آئے ہوئے ہک مہینہ تھی گیا ہا۔ بھار اوں کول چاونا ناممکن تھی گیا۔

آپنے ایں بھار کوں بھکاون کان اوں آخری کوشش کیتی۔ اوں سلمٰی کوں آکھا "میں بئے ہفتے واپس لگا ویساں تے اج ٹکٹ کنفرم کریندا پیا ہاں" "او اتنی جلدی؟" سلمٰی دی گالہ سن کے اوں دھڑکدے دل نال سوچا جو کاش سلمٰی اوں کوں نہ وَنجن ڈیوے بھاویں ولوں نہ آکھے۔

"ایں مہینے بونس ملدا اے نہ ویساں تاں چالھی ہزار دا نقصان تھی ویسی"۔ ایہ آکھ کے اوں سوچا جو سلمٰی آکھسی میکوں چالھی ہزار دی پرواہ نئیں۔ اتنے سالاں وچ تاں توں آیا ایں۔ وت اتنی جلدی کیویں ونج سگدا ایں۔ پیسہ ای سبھ کجھ نئیں ہوندا۔ چالیس تاں بالاں دا دل وی نئیں بھرا۔ اوں آپنے مونڈھاں دا بھار ہتھ وچ چا گھدا جو ہنے سلمٰی ایہ گالہ آکھسی تے او آپنے بھار کو بھکا ڈیسی۔

"چالھی ہزار۔ او مائی گاڈ وت تاں تہاکوں جلدی ونجنا چاہیدا اے"۔ سلمٰی سینے اتے ہتھ رکھ کے آکھا۔ وت اوندی امیداں دا بھار وی اوندے مونڈھاں تے آگیا۔

☆

ایرپورٹ تے سلمیٰ، بشریٰ، مظہر، عامر تے امتیاز احمد سارے ای آئے ہن- کہیں دے چہرے تے وی اداسی کوناہی- او آپنے وجود اتے پہلاں توں وی زیادہ بھار گھن کے کسٹم تے اپڑا- کسٹم چیکنگ توں بعد وی او ایہہ امید گھن کے اوتھاں کھڑا رہیا جو شاید کسٹم آفیسر ای اوندا بھار کجھ کم کر ڈیوے- اوکوں اتھاں کھڑا ڈیکھ کے آفیسر حیرت نال آکھا "تساں ونج سکدے ہو- تہاڈے کول کوئی بریف کیس کائی نہیں- کوئی بھار کائی نہیں- بہوں ہلکے پھلکے ویندے پئے ہو؟"

اوں آفیسر کوں خالی خالی نظراں نال گھورا تے تھکے ہوئے پیراں نال رن دے آلے پاسے ٹرپیا- موہڈھاں تے اوہا اجنبیت دے بھار آلی گنڈھڑی گھن کے-

---

سوٹی

گھر وڑدے ای عبدالرشید پہلے تاں ہک لمبا ساہ گھدا۔ وت آپنا کوٹ کھونڈی اتے ٹنگ کے نال پئی ہوئی منجی اتے ایویں ڈھیہہ پیا جیویں میلاں دا سفر پیدل کر کے آیا ہووے کجھ سوچاں ہن جو اوندے اندر ہن تائیں سلگھیاں وداں ہن تے اوندا سارا کرب اوندے موہنہ اتے وکھالی ڈیندا ہئی۔ واجدہ کوں ڈیکھ کے اوندے موہنہ اتے ہور سختی آ گئی۔ ہک لمحے کوں ایویں لگا جیویں واجدہ دے ہونٹھ ہلن دی دیر اے تے او واجدہ تے وس پوسی بھلا ایویں نہیں تھیا۔ کجھ ڈینہہ توں واجدہ دا ایہہ معمول بن گیا ہئی جو جیں ویلے عبدالرشید دفتر توں گھر آندا تاں واجدہ اوں توں ہکو سوال کریندی جو اوں آپنی نوکری دی مدت دے وادھے کیتے کجھ کیتا یا نہیں۔

جواب وچ اوں آلے پاسے انگارے کڈھدی ہوئی ڈو اکھیں اٹھیاں ہن وت گھٹی ہوئی آواز وچ کجھ تیزابی جملے اوندے کناں نال ٹکراندے ہن جو آخر وچ اوندی زبان تے تالا پاڈیندے ہن۔ منجی دے نال رکھے ہوئے ہک اسٹول اتے واجدہ پانی دا گلاس تے چاہ دا کپ رکھ گئی۔

عبدالرشید حیرت وچ پے گیا جو اج واجدہ آپنا گھسا ہویا سوال نہیں کیتا۔ ایہہ چپ کر کے کیوں چلی گئی۔ وت اوں سوچا شاید واجدہ دی قوت برداشت جواب ڈے گئی اے یا وت اوں دی تھک ہار کے حالات دے اگے ہتھیار سٹ ڈتے ہن۔

اونویں ایں سوال دا جواب اوندے وس وچ وی کو ناہی۔ اوندے ریٹائر ہووݨ وچ صرف ہک مہینہ باقی ہئی۔ نوکری دے وادھے کیتے صرف ہک صورت ہئی۔ رشوت۔ جیں دے او ہمیشہ مخالف رہیا ہئی۔

جیں ٹیمل اتے عبدالرشید کم کریندا ہئی۔ اوتھے اوں توں پہلے کم کرݨ آلاں لکھاں کمائے ہن۔ ایویں تاں ترکیب بھوں آسان ہئی۔ آپ وی کھاؤ' افسراں کوں وی کھواؤ تے نال رعب نال نوکری کرو تے بعد وچ آپݨی نوکری وچ وادھا وی کروائی ونجوں۔ اوں توں پہلے ایں ٹیمل اتے اختر کم کریندا ہئی۔ وڈے توں گھن کے چھوٹے

افسر تائیں سارے اوں کوں چنگا جاندے ہن۔ ایسے وجہ توں اوندی نوکری وچ ڈو وار وادھا تھیا ہئی۔ ایہہ ہور گالہ اے جو ترقی بھی وار اتلے پاسے ایہناں دی دال نہ گلی۔ ترقی بھی وار اختر کوں وادھے دی کوئی ضرورت ہی کو نائی کیوں جو او ہک وڈے مکان تے ڈو ٹرکاں دا مالک تھی چکا ہئی تے اوں کول نقدی سونا وکھرا ہئی۔ اوندی نوکری وچ وادھا ہوندا نہ ہوندا اوندے ٹھاٹھ وچ کوئی فرق ناہی آندا۔

ایندے برعکس عبدالرشید دے سامنے پہاڑ جیہیں کئی سوال ہن۔ ریٹائر ہوون توں بعد او کتھے رہسن؟ ایہناں کول تاں سر لکاون کان جھاہ کو ناہی وت اوندی چار چھیریاں ہن تائیں کنواریاں ہن چھوہر آلے اوندی حیثیت کوں بنیاد بنا کے اوں کولوں بھوں جہیز منگدے پئے ہن۔

ریٹائر ہوون توں بعد معمولی پنشن نال تاں گھر وچ ہک وقت دی روٹی چلنا ممکن ناہی۔ اج ہمت کر کے عبدالرشید آپنی نوکری دے وادھے کیتے درخواست تاں ڈے چھوڑی ہئی پر کامیابی دی امید کو ناہی کیوں جو او چنگی طرح جاندا ہئی اوندے افسر اوں کولوں خوش نہیں۔ جمال صاحب تاں اوندے ریٹائر ہوون دے انتظار وچ ہک ہک ڈینہہ گِندے ودے ہن۔ ایہناں دا ردِ عمل دی ٹھیک ہئی۔ اوندی پوسٹنگ دے ہفتے دے اندر ای جمال صاحب اوں توں ناراض تھی گئے ہن پہلے ڈینہہ جمال صاحب اوں کوں سمجھاندے ہوئے آکھیا۔ "جیں جھاہ تے تیڈی پوسٹنگ تھئی اے ایہہ جھاہ تاں کجھ خوش نصیب لوکاں دے ہتھ لگدی اے مثال مشہور اے ناں جو جتنا گڑ اتنا مٹھا تے توں وی گڑ سٹی ونج تے نوکری اتنی مٹھی تھیندی ویسی۔"

مگر اوں ہک کن نال سنیا تے ڈوجھے وچوں کڈھ ڈتا۔

گالہ اشارے وچ سمجھ نہ آئی تاں ہک ڈینہہ جمال صاحب اوں کوں صاف آکھ ڈتا۔

"ایں ٹیبل دا دستور اوہا رہسی جیہڑا اختر تے اوں توں پہلے لوکاں دا ہئی۔"

"جمال صاحب کن کھول کے سن گھنو۔ میں اینہاں لوکاں وچوں نہ جیہڑے آپنی لاشاں اچوں نکلدی ہوئی بدبوں توں بچن کیتے اپنے نک اتے رومال رکھ کے چلدے ہن۔ او لوک رشوت خور تے بزدی ہن جو ایں ملک کوں کھوکھلا کریندے پئے ہن۔ کیا تساں ایہہ چاہندے ہو جو میں وی ایہناں آنگوں سونے چاندی دے بھانڈاں وچ پیپ

رکھ کے چٹیندا رہوں؟۔"

عبدالرشید دے موہنوں ایہہ گالہ سن کے جمال صاحب ہوراں ہک زور دار قہقہہ لایا۔ وت ایہناں معاملے دی نزاکت کوں سمجھ کے عبدالرشید کوں سمجھاون کیتے ہک ہور کوشش کیتی تے آکھیا۔

"عبدالرشید توں تاں بہوں بے وقوف نکلا ایں۔ ایہہ پرانا دور نہیں۔ ایہہ تاں موہنہ کالا کرن دا دور اے۔ موہنہ کالا کر گھن پچھان آپ مٹ ویسی۔ وت عیش کر نہیں تاں آپنی پچھان بنا کے ایں دور وچ نہ جی سکسیں تے نہ مر سکسیں۔ ہن اگے تیڈی مرضی۔"

جمال صاحب دا ایہہ وار وی خالی گیا۔ ایہناں دی کوئی دلیل عبدالرشید دے پلے نہ پئی۔ جواب وچ او جمال صاحب کوں حدیث سناون لگا تاں جمال صاحب غصّے وچ بولے۔

"مجھ دے اگوں بین وجاون آلی گالہ اے۔ تیڈے آگوں شفیق احمد وی کملا ہئی۔ ساری زندگی آپنی ایمان داری کوں چٹیندا رہیا جڈاں مرا تاں گھروں کوئی شے وی نہ نکلی۔ اگر اساں ترس کھا کے چندہ نہ ڈتا ہووے ہا تاں قبر تائیں وی نہ اپڑے ہا۔ تیڈا وی ایہو حشر تھیسی۔"

ایہہ غنیمت ہئی جو جمال صاحب ہوراں عبدالرشید دی لغویات بہوں حد تائیں برداشت کر گھدی ہئی نہیں تاں دفتر دے کہیں بندے وچ اتنی ہمت کو ناہی جو صاحب نال اکھ ملا کے وی گالہ کرے، سارے جاندے ہن جو دفتر دے سارے وڈے افسر اوندی مٹھ وچ ہوندے ہن۔ جمال صاحب تے عبدالرشید دی بدکلامی دا چرچا افسراں دے کناں وچ ہک ڈینہہ آوناں ای ہئی۔ ہک افسر تاں ایہہ سبھ کجھ سن کے غصے وچ آگیا تے اوں جمال صاحب کوں طلب کر کے ہدایت ڈتی جو ایں پاگل شخص توں جان چھڑوان کیتے جلدی نال مسالہ تیار کرو۔ پر جمال صاحب دور اندیشی دا ثبوت ڈیندے ہوئے آکھیا۔ "جو کوئی وڈا نوالہ سنگھ وچ پھس ونجیں تاں پانی دے گھٹ پی کے اوں کوں سنگھ اچوں اتارنا پوندا اے جے ایہہ پاگل کہیں بھیڑے اخبار نویس دے ہتھیں چڑھ گیا تاں آپنی کمائی اچ ہک ہور حصے دار وادھا تھی ویسی۔"

جڈاں کوئی افسر کئی اہم معاملے وچ عبدالرشید توں چڑ ویندے تاں جمال صاحب

آکھدے۔ "صاحب! حکم تاں افسر دا ای چلدا اے۔ ہک ڈو کوڑی دے کلرک دی کیا اہمیت اے اوندا کم تاں قلم کوں گھساونا ہوندا اے تے اوکوں گھسن ڈیوو۔ ہک نہ ہک ڈینہہ اوندے قلم دی سیاہی مک ویسی۔"

ہن او وقت آگیا ہئی جڈاں عبدالرشید دے قلم دی سیاہی مکن آلی ہئی۔ اوکوں ریٹائرمنٹ پھانسی دے پھندے آنگوں لگدی پئی ہئی۔ ہولے ہولے او پھندہ اوندی گچی دے نیڑے تھیندا ویندا ہئی۔ رحم دے سارے بوہے بند تھی گئے ہن۔ ہک انجانے خوف توں اوندا جسم کنب گیا۔ او گھبرا کے اینویں اٹھ بیٹھا جیویں نیندر وچ کوئی بھیڑا خواب ڈیکھ کھدا ہووے۔ اوندا مونہہ پسینے نال بھر گیا ہئی۔ واجدہ اوندی حالت ڈیکھ کے گھبرا گئی۔ "اچانک تماکوں کیا تھی گیا اے۔ تہاڈی طبیعت ٹھیک اے؟"

"آں ہاں، نہیں میکوں کجھ نہیں تھیا میں ٹھیک ہاں۔" اوں پھٹی ہوئی اکھیں نال واجدہ آلے پاسے ڈیٹھا جیہڑی آپنے بوچھن نال اوندے متھے دا پسینہ پو نجھیندی پئی ہئی۔ کجھ دیر بعد واجدہ بولی۔

کیوں اینویں سوچ سوچ کے آپنی جان ہلکان کریندے ہو؟۔ جے خدا چاہیا تاں سبھ کجھ ٹھیک تھی ویسی۔" "ہن کیا سوچنا۔ نوکری دے وادھے کیتے درخواست تاں ڈے چھوڑی اے۔" "سچ آکھدے پئے ہو؟"۔ واجدہ اوں توں اگے کجھ ہور نہ آکھ سکی۔ کیوں جو اوں کوں اینویں لگا جیویں اوندی لاٹری نکل آئی ہووے۔ "خوش کیوں تھیندی ہیں۔ کیا توں سمجھیندی ہیں جو درخواست ڈے چھوڑی تاں کم وی بن ویسی؟"

"تاں ہور کیا کرنا پوسی؟"۔ واجدہ دی اکھیں حیرانی نال پھیل گئیاں۔

"میڈے محکمے وچ اج تائیں رشوت ڈیون دے بغیر ایہہ رعایت کئی کوں وی نہیں ملی۔"

"تساں وی ڈے ڈیو۔ میں آپنے سارے زیور وچ ڈیساں" "واجدہ!" او چیخ پیا۔

"جیں اج تائیں رشوت کوں بہوں وڈا گناہ سمجھا ہا۔ او رشوت ڈیسی۔"

گرج دار آواز سن کے واجدہ کنب گئی۔ اوندی اکھیں اچوں ہنجوں نکل آئے۔ کجھ دیر چپ رہون بعد اوں آکھیا۔ "مجبوری کیا کم نہیں کروا ندی۔ سوچا ہئی جو ہک سال نوکری وچ ہور وادھا تھی ونجیس تاں ہک چھیر دے ہتھ پیلے تھی ونجن پر لگدا اے ایہناں دی قسمت وچ کنوارے ای ہونا لکھا اے۔"

بھو چھن نال او آپنے ہنجوں پو نجھیندی ہوئی ڈوجھے کمرے وچ گئی گئی- گھر دا سارا ماحول اداسی وچ ہئی- واجدہ دی آہواں وچ کجھ ہور آہواں عبدالرشید دے کناں وچ آندیاں پیاں ہن- ماں دے نال نال اوندیاں چار چھیریاں وی روندیاں پیاں ہن- اینویں لگدا ہئی جو او آپنی قسمت کوں بھیڑا آہدیاں پیاں ہن- اینہاں دا کالا مستقبل ماں دی اکھیں اچوں ہنجوں بن بن اینویں ای واہندا رہندا ہئی-

عبدالرشید دی سوچاں ہن جواب ڈے گیاں ہن- زندگی وچ پہلی وار اوں کوں اینویں لگا جیویں اوں آپنی ایمان داری دی جو عمارت کھڑی کیتی اے اوندی ہر سلے دی جھاہ تے ہک اتھرو اے تے اتھرو کدی پتھر نہیں بن سکدا- بوہے' در سالاں تے باریاں سوی دی نذر تھئے ہوئے ہن تے سوی آلی لکڑ تے اعتبار نہیں کیتا ونج سکدا ہے؟

ڈوجھے ڈینہہ عبدالرشید آپنی جیب وچ پنج ہزار روپیہ گھن کے جمال صاحب دی کوٹھی آلے پاسے ٹر پیا-

---

کاغذ دی بیڑی

"سلیم پتر میں تیڈی پریشانی نہ ڈیکھ سگدی۔ ایہہ مونجھ چھوڑ ڈے توں ایں حال وچ کالج ویسیں تاں تیڈے جماعتی کیہہ آکھن۔ ایہہ وال وی ٹھیک کر گھن ایہناں دولت دے پجاریاں دا خیال چھوڑ خدا چنگی کریسی۔" طاہرہ بھوں ڈکھ نال آکھا "میڈی امڑی میکوں تیڈی قسم اے میکوں ایں گالہہ دی کوئی پریشانی نہیں میکوں تاں آپنے امتحان دی پریشانی اے۔ اج میڈا اکنامکس دا پرچہ اے تے میڈی کوئی خاص تیاری نہیں تھی سگی دعا کر اللہ مہربانی کرے۔" سلیم آکھا۔

"لکھ ہزار دعاواں میڈا پترا۔ جڈاں تائیں توں پرچہ ڈے کے نہ آسیں میں آپنی چوٹی آپنے مونہہ اج پا کے آپنے رب توں دعا کریندی رہساں تے میکوں یقین اے جو میڈا رب فضل کریسی تے پرچہ چنگا تھی ویسی" پر میڈا وی دل چیرا گیا اے۔ بھرا تے بھرجائی دیاں گالہیں سن کے میڈا تاں دل لیل تھیون لگا ہئی۔"

"امڑی ایہو جیہی گالہیں ہوندیاں رہندیاں ہن۔ فکر نہ کر بھین بھرا دے رشتے دی دولت دی تلوار کٹ ڈیندی اے۔ میکوں بی اے کرن ڈے وت رب کوئی ہور بوہا کھول ڈیسی۔"

میں ایہا گالہہ امجد بھرا کوں آکھی تے اوں آکھا ایہہ ڈگریاں کاغذ دیاں بیڑیاں ہوندیاں ہن ایہہ اج کل نہیں تر سگدیاں جو ترن دی تاں بھوں جلدی بڈ ویندیاں ہن۔

او تاں عدنان دے چکر اچ آئے ودے ہن۔ خبر نہیں او عدنان کیہڑا کم کریندا اے ہاراں لکھ دی تاں اوں کوں تھی گھندی اے۔ اوندی کار وی اے تے امجد بھرا آہدا پیا ہا جو میڈی دھی عیش کریسی۔

میں حیران ہاں منگ تروڑ دیاں اوں کوں آپنی بھین دا وی خیال نہ آیا۔ اوندی ہکا بھین ہم' میں اوں کوں موئے ہوئے ماں پیو دا واسطہ ڈتا۔ بھلا اوں آکھا"

"طاہرہ کملیاں گالہیں نہ کر ماں پیو دا فرض اے جو اولاد کان چنگا مستقبل چھوڑ

جادن میں تیڈے پتر سلیم دی بی اے آلی ڈگری کوں چٹنا اے۔ ایم اے اجکل دھکے کھاندے ودے ہن۔ میں آپنی دھی کوں بارش وچ کاغذ دی بیڑی تے نہیں چڑھا سگدا۔"

پتر ایہہ عدنان کون اے؟

"ماں جی! میں بہتا کجھ نہ جاندا ایہہ ساڈے آنگوں کیں معمولی گھردا بندہ ہا۔ ساڈے نال میٹرک اچ پڑھدا ہا ترائے واریں فیل تھیا۔ وت دا میکوں نہیں پتہ کوئی کاروبار کریندا ہوسی میں نہ جاندا۔ اچھا میکوں ہن کالج ونجن ڈے تے توں وی گزری گئی تے مٹی پا چھوڑ تے آپنے اللہ کوں یاد کر۔"

پتر میں تاں غزالہ تے حیران ہاں اوں وی عدنان ولوں آئے ہوئے کپڑیاں دی وڈی بے شرمی نال تعریفاں پئی کرے۔ ہک خالد مہتر بچے ساڈے حق اچ گالھ کیتی بھلا ماں پیو اوں کوں پے گئے۔ "تیں کیہہ کھٹا اے ایف اے کرکے ہک دفتر اچ کلرک لگا ایں۔ مار مار کے ہن مسں ستواں سکیل ملا اے۔ تیڈی شادی تاں تھی گئی اے پر تیڈی تنخواہ نال ڈو جھی دی نہیں پلدی اوں کوں کپڑے تائیں اساں گھن ڈیندے ہاں۔ تیڈی ایف اے آلی کاغذ دی بیڑی ایویں ودی تردی اے جو ہن بڈی کہ ہنے۔"

"ماں جی! بس چھوڑ دی ا۔تہاں دے قصے میڈوں دیر پئی تھیندی اے۔" سلیم پین وچ سیاہی بھری تے پھٹا ہتھ وچ گھن کے ٹرپیا تے طاہرہ آپنے ڈکھڑاں دی کتاب پھول کے بہہ گئی تے سطر سطر کے مطالعہ کرنا شروع کیتا۔

طاہرہ تے امجد ڈوں بھین بھرا ہن۔ امجد وڈا تے طاہرہ نکی ہئی۔ ا۔تہاندے پیو دی ہک نکی جیہی کپڑے دی ہٹی ہئی۔ وقت لنگھدا گیا وت ایہہ ہٹی ودھیاں ودھیاں بازار دیاں چنگیاں ہٹیاں اچوں شمار ہون لگی۔ اوندے ماں پیو ڈوہائیں بالاں تے جند جان قربان کریندے ہن۔

امجد پڑھائی وچ اٹھویں تائیں مسں چل سگا۔ اٹھویں اچوں فیل تھیا تاں پیو اوں کوں آپنے نال دکان تے بلا گھدا' پڑھائی چھٹ گئی۔ طاہرہ کوں تاں سکول دا بوہا وی کیں نہ ڈکھایا وت ڈوہائیں دی شادی تھی گئی۔ طاہرہ دا گھر آلا اکرم ہک پرائمری سکول وچ ٹیچر ہئی۔ ا۔تہاندا ہک پتر تھیا سلیم تے وت اکرم کوں کینسر تھی گیا۔ او وچارا آپنے پنجویں پڑھدے پتر کوں کرلاندا چھوڑ کے مرگیا۔

امجد دے ڈوں بال ہن خالد تے غزالہ۔ خالد ایف اے کرکے ہک دفتر اچ کلرک تھی گیا تے غزالہ ہن میٹرک کریندی پئی ہئی۔ اکرم آپنی زندگی دے آخری ڈینہ اچ سلیم دا ہتھ امجد کوں نپا گیا ہا تے اوں غزالہ تے سلیم دی منگنی دی تاں جیہی خوشی ڈٹھی ہئی۔

اج او خوشی ختم تھی گئی۔ امجد' آپنی غریب تے محلے دے بالاں کوں قرآن پڑھا کے روٹی دا خرچہ چلاون آلی بھین کوں ٹھکرا ڈتا ہئی۔

طاہرہ کوں ایہہ سبھ کجھ یاد آندے ای اوندا دل لہو دے سمندر وچ بڈن لگا۔

وت اوں ساری گالھیں کوں ذہن توں کڈھ کے آپنے پتر کان دعا کرن لگ پئی زندگی وچ پہلی وار اوندے پتر آکھا ہا۔

ماں جی! میکوں ایں پرچے دی فکر اے میں ایندی کوئی خاص تیاری نئیں کیتی"۔

باراں وجے سلیم واپس آگیا ماں دیاں دعائیں اثر کیتا پرچہ توقع توں بہوں چنگا تھیا ہا۔

--------- ☆ ---------

جیہڑے ڈینہ' سلیم دا بی اے دا نتیجہ آیا اوں ڈینہ غزالہ دی شادی تھی گئی۔ سلیم یونیورسٹی اچوں فسٹ آیا ہا تے امجد پیا سوچیندا ہا جو اج اوندی غزالہ پورے پاکستان وچ فسٹ آئی اے۔ جو اوں کوں عدنان جیہا دولتمند خاوند مل گیا ہا۔

خالد اوں ڈینہ شادی توں فارغ تھی کے سلیم کوں مبارک ڈیون آگیا۔ طاہرہ عجیب طراں دے جذبیاں نال دوچار ہئی۔ او خوش تھیوے کہ رووے۔ خالد آپنی شرمندگی دا اظہار کیتا تاں طاہرہ پھٹ کے روون لگ پئی جیویں اوندے دل فیصلہ کر چھڈا جو ایہہ خوشی دا نئیں ماتم دا ڈینہ' اے کیوں جو اج بھین بھرا دی روایتی محبت دا جنازہ اٹھی گیا ہئی۔

سلیم کوں اوندے ساتھی مبارکاں ڈیون آندے پئے ہن۔ وت کالج دے پرنسپل آپنے سٹاف دے اٹھ ڈاہ ممبراں نال مبارک ڈیون آگئے۔ ایہہ سلیم کان بہوں وڈا اعزاز ہا جو ہر ممبر کول مٹھائی دا ڈبہ ہئی۔

سلیم دیاں اکھیں وچ خوشی دے ہنجوں تاریاں آر نچن لگ پئے۔

"سر! میکوں پوزیشن گھنن دی اتنی خوشی نئیں جتنی تہاڈے غریب خانے تے آون دی اے" اوں بہوں عاجزی نال آکھا۔

"پتر تیں ساڈے کالج دا ناں روشن کیتا اے۔ تیں ساڈا مان ودھایا اے خدا تیکوں ہور وی خوشیاں ڈکھاوے۔"

پرنسپل ہوراں آکھا تے نال ای اوہناں مشورہ ڈتا۔ سلیم یونیورسٹی تیکوں وڈے وظیفے پیش کرسی بھلا میڈا خیال اے توں سی۔ایس۔ایس کر گھن۔ توں جٹ کے پڑھائی کر تیڈے اخراجات دا بندوبست اساں ایہہ سوچا اے جو توں ٹیوشن پڑھایا کر اساں بھم کھاندے پیندے چھوراں کوں اکھساں تو ڈوں گھنٹے لا کے گزارے جوگے کما گھنسیں۔ پرنسپل صاحب دی ایہہ گالھ سلیم دے دل لگ گئی۔

---☆---

سلیم دی پرنسپل ہوراں بھوں مدد کیتی ہر معاملہ وچ ایہناں راہنمائی کیتی تے آخر سلیم سی۔ایس۔ایس بھوں چنگے نمبراں اچ کلیئر کر گھدا۔

طاہرہ دے جیویں زمین تے پیر نا ہن لگدے۔ خالد دا چہرہ وی خوشی نال چمکدا پیا ہا تے وت او ڈینہہ وی آ گیا اجو سلیم "اے سی" سیلیکٹ تھی گیا۔

جیں ڈینہہ اوندی سیلیکشن دا نتیجہ نکلا۔ اوں ڈینہہ ہک ہور نتیجہ وی نکلا۔ عدنان دے گھر چھاپہ پیا تے بھوں ساری ہیروئن نپی گئی۔

ڈوجھے ڈینہہ دے اخبار وچ وڈیاں سرخیاں نال ایہہ خبر چھپی۔ جو عدنان دا سمگلراں دے ہک وڈے گروہ نال تعلق ہا۔ عدنان اوہناں اتے ہتھ رکھن آلا ہا۔

ایں گروہ دیاں سرگرمیاں دی تفصیل نال اخبار بھرا ہویا ہئی۔ ایڈیٹر ایں خبر اتے اداریہ لکھا تے اوں مطالبہ کیتا ہا جو "زہر دے اینہاں وپاریاں کوں چٹے ڈیہاڑے گولی ماری ونجے اینہاں قوم دے نوجواناں کوں تباہ کیتا اے۔"

سارے اخبار ایہناں ہی تفصیلاں نال بھرے ہوئے ہن۔

عدنان کوں پلس دی مار پئی تاں اوں ساری کہانی کھول کے ڈس ڈتی تے ایہہ کہانی پنج کالمی سرخیاں نال لگی۔ ایہناں ہی اخباراں وچ ہک سنگل کالمی خبر وی ہئی۔ ایہہ خبار اوہناں آدمیاں دے بارے ہئی جیہناں کوں 'اے سی' تعینات کیتا گیا ہا۔ اینہاں اچ ہک ایہہ ناں وی لکھا ہویا ہا۔ "محمد سلیم ولد محمد اکرم"

عین اوں ویلے جدوں سلیم ایہہ اخبار پڑھدا پیا ہا اوں کوں سرکاری طور تے تقرر نامہ وصول تھیا۔ او اخبار تے تقرر نامہ سنبھال کے بھجدا بھجدا گیا تے ماں دے قدماں

اج ڈھیہ پیا۔

"ماں جی! اج کاغذ دی بیڑی تر گئی اے میں تیڈی دعاواں نال "اے سی" بن گیا ہاں۔"

سیاست دا کھیڈ

"میڈے بھراؤ! اساں سارے پاکستانی ہائیں۔ پنجابی، سندھی، بلوچی، سرائیکی، مہاجر تے پٹھان سارے ای پاکستانی ہائیں۔ ذات پات، نکاوڈا ایہہ سبھ اساڈیاں بنائیاں ہوئیاں کندھاں ہن۔ راجپوت، سید، ملک، چودھری، خان، میراثی تے پاؤلی۔ ایہہ ساریاں گالھیں ہن۔ اساں سارے انسان ہیں۔ اساں سارے بھین بھرا ہیں۔
جڈاں اساں سارے ہکو جہے ہیں تاں وت ایہہ فرقے، نسلی تے لسان و تکرا کیوں؟
ایہہ سارا دشمن دا ساڈے سوہنے دیس اچ کھلاریا ہویا زہر اے۔ تساں سارے ہک ڈوجھے نال پھیلی ہوئی نفرت کوں بھل ونجو۔ ہک ڈوجھے دی عزت کرو۔ ہک ڈوجھے نال محبت کرو تے ملک دی ترقی کان محنت کرو۔ جے تساں میڈی گالھ تے عمل کیتا تاں کوئی وجہ نہیں جو اساڈا دیس ایں زمین اتے جنت دا ہک ٹوٹا نہ بن ونجے۔" ایہہ چنگیاں چنگیاں گالھیں۔

خان ارشاد حمید خان سابق ایم۔پی۔اے آپنے انتخابی حلقہ دی سٹیج تے کھڑا تھی کے کریندا پیا ہا۔ اوندی پگی پھلاں نال جھکی ہوئی ہئی ہرپاسوں تاڑیاں دی گونج ہئی تے خان ارشاد حمید خان۔ زندہ باد دے نعرے لگدے پئے ہن۔

خان ارشاد حمید خان آپنی تقریر مکاون توں بعد ایہہ آہدے ہوئے آپنی کار آلے پاسے ٹر پئے۔ "ہن میکوں اجازت ڈیوو۔ ہن میں ڈوجھے جلسے اچ ونجنا اے۔"

لوک آہدے پئے ہن۔ خان ہوراں بھوں چنگے تے غریباں نال محبت کرن آلے انسان ہن۔ انہاں کوں ساڈا کیڈا فکر اے۔ ایہہ خان ہو کے وی نکی قوماں آلے بندیاں کوں آپنے برابر سمجھیندے ہن۔ پر خان ارشاد حمید خان آپنی کار اچ بہہ کے انہاں کوں بیزاری تے نفرت نال ڈیہندے پئے ہن۔ ایہناں آپنی جیب اچوں پرفیوم دی شیشی کڈھی تے اپنے نک نال لا گھدی۔ او پورا ہک گھنٹہ گندے نالے دے نال آلی وستی اچ تقریر کر کے ویندے پئے ہن۔ تے انہاں دا موڈ خراب تھی گیا ہا۔

☆

شاہد حمید خان دریا تے صائمہ نال بیٹھا ہویا ہا۔ صائمہ اوں کوں اداسی نال ڈیہدی پئی ہئی۔ "آخر توں اتنے ڈینہہ کتھاں ہائیں وے شاہد؟"۔ "میں آپنے پیو نال انتخابی مہم اچ لگا رہیا ہاں۔" "توں آپنی ماں نال شادی دی گالھ کیتی اے؟"۔ "نہیں، میں کئی مناسب وقت دے انتظار اچ ہاں۔"

"شاہد توں سنجیدگی نال کیوں نہیں سوچیندا۔ میڈا پیو میڈی شادی آپنی برادری اچ کرنا چاہندا اے۔ کل راتیں جڈاں میں آپنی ماں تے پیو دی گالھیں سنیاں تاں میڈی جان نکل گئی۔ تیکوں فکر دی نہیں۔ توں صاف آکھ ڈے نہ جو میں تیڈے نال شادی نہیں کر سکدا کیوں جو ساڈے وچالے ذات پات تے کئی وڈے آلی کندھاں ہن۔"

کجھ دیر او چپ بیٹھا رہیا۔ وت اوں آکھا "صائمہ میکوں ڈو ڈینہہ دی مہلت ڈے میں گالھ کریساں"۔ اگلے ڈینہہ شاہد حمید خان آپنی ماں کو آکھا۔ "ماں میں صائمہ نال شادی کرنا چاہندا ہاں۔" "صائمہ کون اے ایہہ کیہڑے خان دی دھی اے میکوں تاں ڈس؟" "او کہیں خان دی دھی نہیں۔ اوندا پیو سکول ماسٹر اے تے اوناں دی ذات میراثی اے۔"

"پر تیڈا پیو ذات کوں بہوں جاندا اے۔ تیکوں ایہہ نہیں پتہ اوں ویلے توں بہوں نکا ہائیں۔ تیڈے پیو دی بھین سیماں کیتے برادری وچ کوئی چھوڑ نہ ملا تاں او چالھی سالاں دی تھی کے پرنی ہئی۔"

"اماں ایہہ ساریاں پرانیاں گالھیں ہن۔ زمانہ ہن اِنہاں کوں ٹھکرا کے بہوں اگے ودھ گیا اے۔ ہن تاں میڈا پیو وی ذات پات کوں نہیں مندا۔ کل ای تاں او شہر دی کچی آبادی وچ آہدے پئے ہن جو سارے انسان برابر ہن۔ کوئی نکا وڈا نہیں ایہہ ساریاں گالھیں پرانے زمانے دیاں ہن۔"

"میڈے پتر تیکوں نہیں پتہ ایہہ ساریاں گالھیں سیاست دیاں ہن۔ اِنہاں دا عملی زندگی نال کوئی تعلق نہیں تے ایہہ کیویں ہو سکدا اے جو ہک خان دے گھر میراثی دی دھی آوے۔ تیڈا پیو ایں گالھ تے کڈا نہ وی راضی نہیں تھی سکدا۔"

"اماں جے میڈے پیو میڈی شادی صائمہ نال نہ کیتی تاں اساں کورٹ اچ ونج

کے شادی کر گھنسوں"۔
"تیڈا پیو تہاکوں گولی مار ڈیسی یا وت تیکوں آپنی جائداد توں باڑ خطی ڈے ڈیسی۔"
"نہیں لماں بھاویں کجھ تھی ونجے میں صائمہ نال شادی کریساں۔"
"توں کیوں ساڈی عزت مٹی وچ ملاونا چاہندا ایں۔ تیڈا پیو الیکشن لڑدا پیا اے او الیکشن ہر ویسی۔ اوندی ماں چیکدے ہوئے آکھا۔ شاہد حمید خان چپ کرکے آپنے کمرے وچ لگا آیا او ساری رات سلگدا رہیا۔ اوندی اکھیں توں نیندر بہوں دور ہئی۔ اوں گھبرا تھی کے کھڑکی کھول ڈتی۔ تازہ ہوا دے نال باہر دا اندھارا وی اندر وڑ آیا۔ اوں کوں ایویں لگا جیویں او کیں اندھے کھوہ اچ قید ہووے۔ اوں گھبرا کے اکھیں نوٹ رکھدھیاں وت ساری رات صائمہ دا چہرہ اوندیاں اکھیں اچ رہیا۔
سویرے ناشتے دی میز تے خان ارشاد حمید خان آپنے پتر کوں آکھا۔ "میں تیڈے کان سیٹھ شفیق خان دی چھیر یاسمین کوں منگ گھدا اے۔ تیڈی ماں کوں چھیر وی پسند اے تے ایہہ سڑا گھن ایہہ میڈا آخری فیصلہ اے۔"
"ایہہ تساں کیہ آہدے پئے ہو۔ سیٹھ شفیق خان دی چھیر نال میڈی شادی؟۔ او تاں کالا دھندا کریندا اے تے اوندی چھیر یاسمین وی میکوں پسند نہیں۔ میکوں صائمہ پسند اے۔ اوہناں دی ذات تے اوندے پیو توں اساں کجھ نہیں گھتاں۔ میں صائمہ نال شادی کریساں تے میں اوندے بغیر زندگی دا تصور وی نہیں کر سکدا۔"
"نہیں تیڈا ایہہ خواب کڈاہیں پورا نہیں تھی سکدا۔ توں خان دا پتر تے او ہک میراثی دی دھی۔ توں اوندے نال شادی کرکے آپنے خاندان دی بے عزتی کرویسیں۔ سماج اچ ساڈی پوزیشن خراب تھی ویسی۔ ایہہ میڈا آخری فیصلہ اے۔ میں الیکشن توں فارغ تھی کے تیڈی شادی یاسمین نال کر ڈیساں۔" ایہہ آکھ کے خان ارشاد حمید خان غصے اچ باہر نکل گئے۔
ترئیجے ڈینہہ خان ارشاد خان آپنے انتخابی جلسے اچ ویندے پئے ہن جو اوہناں دے ڈرائیور اوہناں کوں آن ڈسایا جو شاہد خان ہوراں صائمہ نال کورٹ اچ شادی کر گھدی اے۔
"کیہ بکدا ایں"۔ خان ہوراں غصے اچ کھڑے تھی گئے۔ "جی ہا سرکار اوہناں

شادی کر گھدی اے تے ایہہ سکے خان تہاڈے کان خط گھلیا اے۔"
خان ارشاد حمید خان خط کوں پڑھ کے اوندے ٹوٹے ٹوٹے کر ڈتے تے اوں آپنی زال کوں آکھا۔ "ہن اوندے بکتے ایں گھر اچ کوئی جھاہ نہیں"
"او میکوں دھمکی ڈیندا اے جو میں اوں میراثی دی دھی کوں آپنی نونہہ نہ مناں تاں او میڈے حلقے دے ووٹراں دے اگوں ایہہ مسئلہ پیش کر سی جو میں ہک میراثی دی دھی نال شادی کیتی اے تے میڈا پیو اوں کوں آپنی نونہہ نیں منداتے ایویں تساں الیکشن ہر ویسو۔ خان ہوراں دی زال اوہناں کوں سمجھیندے ہوئے آکھا۔
"چھوڑ بہوں ضدی اے جڈاں ہک چیز دے پچھے اوں ساکوں چھوڑ ڈتا تاں او ایہہ کم وی کر ڈیسی تساں غصے اچ نہ آؤ۔ جو تھیونا ہا او تاں تھی گیا۔ تساں الیکشن دی لڑنا اے تے ایں وار تہاڈے مقابلے اچ ڈو وڈے وڈے امیدوار ہن۔ تساں ایں وار جے جت گئے۔ تاں تہاڈا منسٹر بن ونجن دا وی چانس اے۔ آپنے خواباں دی تعبیر کیتے تہاکوں قربانی تاں ڈیونی پوسی۔ تساں صائمہ کوں نونہہ من گھنو۔ ایں حلقے دے غریب ووٹر تہاکوں ایں وجہ توں وی ووٹ ڈیسن جو تساں کہیں کوں نکا وڈا نہیں سمجھیندے سگوں غریباں نال محبت کریندے ہو۔" خان ارشاد حمید خان کجھ دیر تاں خلا اچ ڈیہدے رہے۔ منسٹر بن ونجن دا خواب اوہناں دے ذہن اچ ہک عرصہ توں سنبدا پیندا ودا ہا تے ایہہ ہک چنگا تے سنہری موقعہ ہا۔ جے او ایہہ الیکشن ہر ونجے تاں اوہناں دا خواب ترٹ ونجے ہا۔
"توں ٹھیک پئی آہدی ایں۔ غریب تے بے وقوف عوام دا اعتماد حاصل کرن دا ایں توں چنگا موقعہ کیہڑا اے تے ایں وار مقابلے اچ امیدوار وی مضبوط ہن۔"
وت خان ہوراں ڈرائیور دے ہتھ ایہہ سنیہا گھل ڈتا جو او صائمہ کوں نال گھن کے گھر آ سکدا اے پر ایں شرط نال جو تساں کوٹھی دے ہک الگ حصے اچ رہسو۔
اگلے ڈینہہ اخباراں اچ ایں خبر دی وڈی سرخی لگی ہوئی ہئی۔
"شہر دے ممتاز سماجی کارکن۔ سابق ایم پی اے تے امیدوار صوبائی اسمبلی خان ارشاد حمید خان آپنے پتر دی شادی شہر دے ہک میراثی دی دھی نال کر ڈتی اے۔"
سارے شہر اچ خان ارشاد حمید خان دی روشن خیالی تے عوام دوست ہووݨ دا چرچا ہا۔ ہر پاسے اوہناں دی تعریف تھیندی پئی ہئی تے ہر دل اچ اوہناں دی عزت

ذدہ گئی ہئی-

انیل چوہان ، بھکّر

0333-6849455